

Mokslu Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 21 (730)

PREZIDENTAS APDOVANOJO GERIAUSIŲ DISERTACIJŲ AUTORIUŠ



2022 metų geriausių disertacijų autoriai Prezidentūroje. E. Kinaičio nuotr.

Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos iniciatyva šių metų lapkričio 29 d. Lietuvos Respublikos Prezidento rūmų Baltojoje salėje iškilmingai apdovanoti geriausių per praėjusius metus Lietuvoje apgintų disertacijų autoriai. Geriausių disertacijų nugalėtojus išrinko ekspertų komisija, sudaryta net iš 193 narių. Sveikindamas jaunuosius mokslininkus, Prezidentas Gitanas Nausėda priminė lietuviško mėnraščio „Aušra“ pirmajame numeryje prieš 140 metų dr. Jono Basanavičiaus įrašytą palinkėjimą, kad mokslas ir švietimas lemtų tautos bei valstybės pažangą. „Kiekvieno iš Jūsų, brangūs jaunieji mokslininkai, sėkmė – dar vienas liudijimas, kad Tautos Patriarcho išsakytas palinkėjimas su kaupu išsipildė“, – sakė Prezidentas ir padėkojo jiems už pastangas, gilinantis į pasirinktą mokslo sritį.

Apdovanodamas 2022 metų disertacijų autorius, Prezidentas palinkėjo jiems niekada neprarasti mokslinio smalsumo ir pažinimo džiaugsmo, su didžiausiu užsidegimu ir kantrybe siekti aukščiausių mokslo rezultatų. Šalies vadovas padėkojo ir mokslinių darbų vadovams, kurie dalijosi sukauptomis žiniomis ir patirtimi, palaikė jaunuosius mokslininkus ir drąsino rinktis mokslo kelią,

taip pat mokslo įstaigoms, kurios padėjo kurti, augti ir judėti pirmyn.

Septynioliktus metus vykstančioms geriausios disertacijos varžytuvėms šiais metais buvo pateiktos 108 disertacijos. 64 iš jų apgintos gamtos, technologijos, medicinos ir sveikatos bei žemės ūkio srityse ir 44 – socialinių ir humanitarinių mokslų bei menų srityse. Laimėtojai pripažinti 12 jaunųjų mokslininkų, iš jų „Geriausios 2022 m. disertacijos“ autoriais paskelbti du mokslininkai, apsigynę disertacijas Lietuvoje, ir išrinktos dvi Lietuvos piliečių disertacijos, apgintos užsienio mokslo ir studijų institucijose.

Geriausios humanitarinių ir socialinių mokslų bei menų disertacijos laimėtoja šiais metais tapo dr. Jurgita Radzevičė. Jos darbo tema – „Iracionalumo raiška daugiakanalėje vartotojų elgsenoje“ (Kauno technologijos universitetas, mokslinė vadovė – prof. dr. Jūratė Banytė). Geriausios gamtos, technologijos, medicinos ir sveikatos bei žemės ūkio mokslų disertacijos autorė – Agnė Zdaniauskiėnė. Jos darbo tema – „Biomolekulių charakterizavimas nanodalelių, padengtų apsauginiu sluoksniu, sustiprinta Ramano spektroskopija“ (Fizinių ir technologijos mokslų centras, mokslinis vadovas – prof.

habil. dr. Gediminas Niaura).

Trečioji nominacija – geriausia Lietuvos piliečio disertacija, apginta užsienio mokslo ir studijų institucijoje. Ja siekiama pažymėti lietuvių, kurie siekia mokslo aukštumų užsienio mokslo ir studijų institucijose. Šios nominacijos humanitarinių ir socialinių mokslų bei menų disertacijos laimėtoja tapo dr. Rūta Petkutė. Jos darbo tema – „Akademinių gyvenamojo pasaulio, žinių ir švietimo instrumentalizacija: Lietuvos akademikų požiūris į europinę aukštojo mokslo studijų programų pertvarkos politiką“ (Talino universitetas, Estija). Geriausios gamtos, technologijos, medicinos ir sveikatos bei žemės ūkio mokslų disertacijos, apgintos Lietuvos piliečio užsienio mokslų ir studijų institucijoje, laimėtoju tapo dr. Karolis Norvaiša. Jo darbo tema – „Atropizomeracija porfirinuose – nauja kryptis molekulių atpažinime ir supramolekulių struktūrose“ (Trinity universitetas, Dublinas).

Visiems dvylikai laimėtojų įteikti Prezidento sveikinimo raštai. Visi laimėtojai gavo ir ypatingą Prezidento dovaną – šalies vadovo sumanymu perleistą pirmojo lietuviško mėnraščio „Aušra“ (1883–1886) rinkinį. Parengta pagal Prezidentūros pranešimą. ■



Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto dėstytoja, dirbtinio intelekto pritaikymo tyrėja Aurelija Šilinskaitė (žr. 5–6 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Jaunųjų mokslininkų pagerbimas Prezidentūroje

● 1 p.

Kaip vertinate „Viziją – 2050“? Ar bent perskaitėte Seimo svarstomą dokumentą?

● 1–2 p.

Aktualijos: Seime veikiančių komisijų „optimizavimas“ ir baimės plitimas

● 2 p.

Sovietinės elgsenos praktika sugrįžta?

● 3 p.

Universiteto vizija: viską aprėpiantis ar specializuotas?

● 4–5 p.

Lietuvos mokslininkų tyrimai ir jų tarptautinis pripažinimas

● 5–6 p.

Tęsiame pokalbį apie ekonomikos mokslo pažangą: Vilniaus universiteto indėlis

● 6–7 p.

Tautos istorijos puslapiai

● 7–9 p.

Renginiai, parodos

● 10–11 p.

„Mokslo Lietuvos“ prenumerata

● 11 p.

Kitame numeryje rasite humoreską „ARLEKINAS“ apie labai skaudų reiškinį, apkartinantį mūsų akademinės bendruomenės gyvenimą

SEIMO ATEITIES KOMITETE

Europos Komisija viziją „Lietuva 2050“ įvertino kaip pavyzdį kitoms valstybėms

Seimo Ateities komiteto prašymu, Europos Komisija itin palankiai įvertino Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ projektą. Europos Komisija teigia, kad tai yra puikus

pavyzdys, kaip Europos Sąjungos valstybės ir visuomenės turėtų apmąstyti savo raidos iššūkius ir jiems pasirengti. Komisijos požiūriu, reikšminga tai, kad vizija „Lietuva 2050“ parengta kartu su mokslininkais,

parlamentinių partijų, nevyriausybių organizacijų ir verslo atstovais, piliečiais. Įvairių suinteresuotųjų šalių įsitraukimas ne tik padeda sutelkti protus, bet ir skatina

■ Nukelta į 2 p.

AKTUALIJOS

Visiškai slaptai – už Seimo Pirmininkės durų



Robertas Šarknickas

Lapkričio 20 d. išplatintas pranešimas, kad Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen įregistravo nutarimą dėl Seimui atskaitingų ekspertinių-patariamųjų institucijų sistemos „pervarkos koncepcijos“ patvirtinimo. **Siūloma panaikinti Lietuvos švietimo tarybą**, o jos įgaliojimus perduoti kitoms, panašią veiklą vykdančioms įstaigoms. Taip pat **siūloma panaikinti, sujungiant į vieną naują įstaigą, Valstybinę lietuvių kalbos komisiją (VLKK), Valstybinę kultūros paveldo komisiją (VKPK), Etninės kultūros globos tarybą (EKGT), Nacionalinę sveikatos tarybą (NST) ir**

Nacionalinę šeimos tarybą (NŠT). O naują darinį, sudarytą iš 5 buvusių įstaigų, pavadinti taip: „Nacionalinė gerovės agentūra“.

Prie Seime įregistruoto Seimo nutarimo projekto nepateikti jokie susiję dokumentai: nei aiškinamasis raštas, nei kokių nors ekspertų išvados ar siūlymai. V. Čmilytė-Nielsen savo siūlymą grindžia samprotavimais, esą naikinti siūlomos įstaigos užsiima ne joms priskirta veikla ir neturi visuomenės pasitikėjimo. Noriu paklausti Seimo Pirmininkės, kodėl šiuo klausimu nebuvo kreiptasi į Seimo Kultūros, Švietimo ir mokslo, Sveikatos reikalų komitetus. Kodėl viskas buvo daroma už akių? Tiesa, jei kalbėtume apie ekspertų nuomonę, mes jokių raštiškų išvadų nesame gavę, nebent jūs jas turite. Norint daryti pertvarkas Seime, susijusias su komisijomis, tarybomis, kurios yra atskaitingos Seimui, jo komitetams, privalo būti rengiami klausymai, balsavimai, išklauseros visų šalių nuomonės ir tik tada priimami sprendimai.

Seimo Pirmininkės pasiūlymas nustebino visų komisijų narius. Vieniems sukėlė pažeminimo jausmą, o kitiems – pyktį. Su prantama, kad liberali politika paprasta: kas yra lietuviška, turi tapti „europietiška“ ar „amerikietiška“. Nereikia mums nei tradicijų, nei lietuvių kalbos, nei etninės kultūros,

nei tradicinės šeimos. Tai jums sėkmingai sekasi. Galima tik pasidžiaugti, kad kol kas nepavyko dekriminalizuoti narkotikų, įteisingi lytinį ugdymą mokyklose ir įgyvendinti vienos lyties santuokos koncepciją. **O kol nesiseka mano paminėti svetimi Lietuvai dalykai, pradėjote naikinti lietuvių kalbą, miškus, etnokultūrą.**

Kas nutiko, turbūt nebeverta trejus metus iš eilės klausinėti. Tiesiog tokia yra jūsų daugumos politinė valia. Ačiū, kad ne visi dar toje pusėje, nes yra gerbiančių valstybę. Taigi, išformuojant Etninės kultūros globos tarybą ir Valstybinę kultūros paveldo komisiją prie Seimo, automatiškai neteks darbo ir regionuose dirbantys specialistai. Tai dar kartą parodo, kad **jums nėra svarbi regioninė politika**, jos tradicijos, architektūra ir kt. Taip bus bandoma naikinti tą Lietuvą, kuri labiausiai vargsta, bet drąsiausiai saugo gimtinės tradicijas.

V. Čmilytė-Nielsen taip pat teigia, kad ekspertinių-patariamųjų institucijų sujungimas beveik trečdaliu sumažins bendrą numatytą etatų skaičių (nuo 53 iki 40 etatų), o skiriamus valstybės biudžeto asignavimus – maždaug 500 tūkst. eurų (nuo 1 819 tūkst. eurų iki 1 300 tūkst. eurų). Jeigu Seimas pritarė tokiems siūlymams, **Valstybinės**

lietuvių kalbos komisijos ir kitų įstaigų naikinimas prasidėtų 2024-ųjų II ketvirtį.

Kalbant apie lietuvių kalbą, susidaro įspūdis, kad prie minėtos pertvarkos valdantieji artėjo žingsnis po žingsnio. Valstybinė lietuvių kalbos komisija, kuri patenka į pertvarkos sūkurį, dažnai išreikšdavo nepritarimą liberaliai politikai – svetimų raidžių rašybai asmenvardžiuose ir pan. Susidaro įspūdis, kad **jau treji metai ieškoma, kaip pertvarkyti ar panaikinti Valstybinę lietuvių kalbos komisiją, kurios veikla ir pagrindinis darbas – ginti ir saugoti valstybinę lietuvių kalbos statusą**. Manau, kad visa ši pertvarka yra tik pretekstas pateisinti savo vykdomą politiką ir susilaukti mažiau kritikos dėl priimamų sprendimų, kadangi naikinama ne kas kita, o ekspertinės-patariamąsios institucijos.

Mes negalime leisti sunaikinti tai, ką šimtmėčius kūrė, statė ir už ką kovojo lietuviai. Saugokite mūsų pamatines vertybes – autentišką, lietuvių kalbą ir jos tradicijas. Tokia vedama liberali politika yra grėsmė nacionaliniam saugumui, grėsmė, kad nebeliks nieko lietuviško. Ačiū Lietuvos žmonėms, kurie saugo lietuvišką žodį – vis dar gyvą! *Autorius yra Seimo narys, rašytojas, publicistas.*

Dekarbonizuoti ar išsaugoti valstybę?



Almantas Stankūnas

Ar, gelbėdami planetą, prarasime valstybę, kai Rusija, Indija, Kinija ir kitos šalys toliau generuos milijonus

kartų daugiau anglies dvideginio, nei mes sutaupysime, naudodami beprotiškas lėšas? Šis klausimas skirtas ne tik Lietuvai, bet ir visai Europos Sąjungai. Atrodo, kad studijos rengėjai naudojami keliomis beprotiškomis prielaidomis:

Lietuva privalo būti dekarbonizuota iki 2050 m., nepaisant to, kokios bus išlaidos ir kas vyks pasaulyje.

Pinigų kiekis – neribotas, nepaisant to, kokios būtų to pasekmės.

Nesvarbu, kad, spausdinant pinigus, gali kilti hiperinfliacija ir nauja ekonomikos krizė.

Nesvarbu, kad gali pritrūkti pinigų krašto apsaugai, medicinai, švietimui,

socialinei apsaugai.

Nesvarbu, kad, branginant energiją, pramonė nepajėgs konkuruoti pasaulyje, žlugos ir rinkas perims Kinija, Indija ir dar daug įdomių šalių.

Kaip pavyzdys: tekste nuolat minimas žaliasis vandenilis. Bet juk jo gamyba ir naudojimas, esant dabartinėms technologijoms, padvigubina energijos kainas. Tuo tarpu alternatyvus požiūris turėtų būti toks: dekarbonizuojame tiek, kiek turime lėšų, atsižvelgdami į technologijų pažangą ir geopolitinį kontekstą. Akivaizdu, kad ir su dabartinėmis technologijomis galime padaryti labai daug. Tačiau, keliant kartelę aukštyn, neigiamos pasekmės

gali didėti neproporcingai.

Dievas jau leido atimti protą vadiniams „progresyvistams“, kurie iš tiesų turėtų būti vadinami regresyvistais-neomarksistais, dėl 100 ar daugiau lyčių, vaikų žalojimo, šeimų griovimo ir imigrantų išsileidimo. Tikrovė po truputį jau blaivina juos Švedijoje ir kitur, bet kol kas dar ne Lietuvoje. Viešpatie, neleisk suniokoti Lietuvą ir Europą iš tos pačios šaknies kilusiems žaliesiems su raudonu viduriuku. Artėjantys metai gali tapti lemiamu lūžio tašku. Susigrąžinkime Lietuvos valstybę! Susigrąžinkime Europą! *Šaltinis: Pozicija.org, 2023 11 25*

Baimė



Aurimas Navys ir Mindaugas Sėjūnas

Baimė tyro ore. Augančių kainų, mokesčių, darbo vietos praradimo, konkurso pralaimėjimo... Tiesa, dar yra nedidelė kažkur vykstančio karo baimė. Konkurencija – nesveika, draskanti, skaldanti. Nervingas važiavimas gatve, automobilių užkirtimas, nes norisi būti pirmam. Toks kelių chuliganizmas – ta pati baimė. Baimė nebūti pirmam. Baimė pralaimėti.

Ir kai bijo aukšto rango valdininkai, dažniausiai, prarasti darbą, jei neįtiks jų

politiniams šeiminkams, tai jiems reiškia prarasti viską – paskolinį būstą, atostogas, baldus, lizinginį automobilį, tariamą pagarbą. Tokia baimė tampa kliūtimi. Kliūtimi ne tik produktyviai kurti, bet ir gyventi. Oriai ir laisvai. Baimė jaustis laisvam, sakyti savo nuomonę mūsų šalyje sukūrė naują savo pačių baimių įkaitų kartą, kuri dreba prieš vadovus, vadovai – prieš savo vadovus, kad tik, ginkdie, kažkaip netyčia nepasakytų ir nepadarytų ko nors ne taip.

Ir jei tas vadovas – paskutinis kvailys ir nevykėlis, bijoma jam pasakyti, ką jis daro ne taip. Taip auginama ne tik pataikūnų, bailių valdininkų ir pritarėjų armija. Taip auginama pati kvailystė. Priimami populistiniai, idiotiški sprendimai, nes pritarėjai pritaria nevykėlių kvailystėms. Jei, pritardamas kvailiui, galiu išsaugoti darbo vietą, kodėl turiu rizikuoti? Ir tokias kalbas girdime praėjus 33 nepriklausomybės metams, kai jau turėjome užauginti ne vergų, o laisvų piliečių kartą.

■ Nukelta | 4 p.

Europos Komisija viziją „Lietuva 2050“ įvertino kaip pavyzdį kitoms ES valstybėms

■ Atkelta iš 1 p.

prisiimti atsakomybę už šalies ateitį, pažymi Europos Komisija.

Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ parengta kaip Valstybės pažangos tarybos ir bendrakūrėjų pastangos nubrėžti valstybės raidos kontūrus ateinančiais dešimtmečiais. Piliečiai ir organizacijos siūlė vizijoje „Lietuva 2050“ **didesnį dėmesį skirti miškų apsaugai, kultūros paveldui ir darniai miestų plėtrai**, stiprinti Vilniaus universitetą, kaip pasaulinio lygio mokslo centrą, sukurti „Sodros“ investicinę platformą, įvardyti Rusijos imperialistinės politikos keliamą ilgalaikę grėsmę, teikė kitas ateičiai svarbias idėjas.

„Devyniasdešimt procentų strategijos vertės ir iššūkių glūdi ne jos tekste, bet įgyvendinime, kuris neįmanomas be aiškios,



Lietuvos Respublikos Seimas. Visuotinė lietuvių enciklopedija

personalizuotos lyderystės, – akcentavo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, buvęs Ministras Pirmininkas Aleksandras Abišala. – Todėl šiandien būtina kalbėti ne tik apskritai apie vizijos įgyvendinimą, bet ir apie jos įgyvendinimo valdymą.“

REDAKTORIAUS KOMENTARAS



Jonas Jasaitis

Pusės amžiaus patirties atgarsiai pasiekė mūsų dienas

Šiame komentare nerašysiu apie „ideologinio komiso“ parduotuvėse vėl reklamuojamą (neo?)marksizmą ir visokiomis etiketėmis žymimas jo chameleoniškas apraiškas bei pandemines platinimo tendencijas. Tai – atskira tema, verta ne vieno straipsnio. Dabar aptarkime, kodėl Lietuva, neatpažįstamai pasikeitusi tiek tarptautiniu, tiek ir vidaus ekonomikos požiūriu, niekaip nepajėgia nusivalyti pasaulėžiūrinių ir emocinių praeities elgsenos pelėsių.

Per daugiau kaip 35 metus, praėjusius nuo tautos Atgimimo, Lietuva labai pasikeitė techninės pažangos ir materialinio apsirūpinimo prasme. Kaip ne kartą esu rašęs, vargu ar bet kuris gebėjimo vertinti tikrovę nepraradęs asmuo norėtų „bilieto į 1985-uosius“. Išaugo nauji miestų mikrorajonai, išsiplėtė ne tik didmiesčių, bet ir rajonų centrų priemiesčiai. Turime techninės pažangos tendencijų suformuotą pramonę, modernų statybų organizavimą, pasikeitusią buitį. Neatpažįstamai pasikeitė net inertiškiausiu laikytas agrarinis sektorius. Atsirado naujos pramonės šakos, eksportuojame tokią produkciją, kurios gaminių galimybių Lietuvoje prieš tris dešimtmečius neįsivaizdavome. Mūsų prekybos centrai jau niekuo nenusileidžia vakarietiškiems – nei prekių gausa, nei aptarnavimu. Kad ir kaip priekaištautume (ir, žinoma, teisėtai) dėl kelių ir tiltų kokybės, tačiau tokios transporto priemonių įvairovės ir tokių jo srautų nesitikėjome. Dabar rieda įvairiausių markių automobiliai, autobusai ir net sunkiasvoriai „aštuoniolikarčiai“... Kas galėjo tai numatyti?..

Dar pačioje okupacinio režimo pradžioje sunaikinus anuomet gausiausią Lietuvos ūkininkų klasę, didžioji mūsų gyventojų dalis per porą dešimtmečių buvo sugrūsta į miestus ir įkurdinta daugiabučiuose. Šiandien jau tenka rimtai svarstyti, ar tuos, anot Kazio Sajos, „daugiablius“ griozdus dar verta atnaujinti, ar labiau apsimokėtų juos nugriauti ir perstatyti. Ta gyventojų dalis, kurią tenkina gyvenimas daugiabučiuose, jau kuris laikas gana sparčiai mažėja, nes gyventi juose nėra patogiu. Net po visokių pertvarkymų ir restauracijų tų daugiabučių kiemai dažniausiai nebesutalpina nė pusės asmeninių lengvųjų automobilių, kuriuos yra įsigijusios čia gyvenančios šeimos. Ne viena jau turi ir du ar net tris – kiek suaugusiųjų, tiek ir automobilių.

Bet gal kas nors dar prisimena tokius anų satyros laidų herojus, net keturis dešimtmečius gyvavusį komikų duetą, kurį įkūnijo ukrainiečių aktoriai: Jefimas Berezinas (1919–2004) – „Štėpselis“ ir Jurijus Timošenka (1919–1986) – „Tarapunka“. Net sovietinės cenzūros sąlygomis jie sugebėjo atskleisti ano režimo piktžaidzes. Antai vienas jų aiškina kitam, kad gyvena 150 metų: „Man dabar – 50. Kad nusipirkčiau automobilį, taupysiu 50 metų, tai bent 50 metų turėčiau ir važinėti...“ Nors pasaulis jau buvo automobilizuotas, sovietų valdomoje teritorijoje tebegyveno nuostata, kad „tarybinis“ žmogus daugiausia naudosis visuomeniniu transportu. Todėl ir daugiabučių statytojai kiemus projektavo tik komunalinių tarnybų, gairinės ir milicijos reikmėms.

Dabar parkavimo problemas gal išspręstų tik požeminių ir daugiaaukščių stovėjimo aikštelių statyba, bet tai yra ir labai brangu, be to, ir nepatrauklu, kai automobilis keičiamas kas 3–5 metai. Priemiesčių plėtra, kolektyvinių sodų virtimas miesteliais, šeimos sodybų gausėjimas užmiesčio gyvenvietėse, paupiuose, paežeriuose ir pamiškėse liudija, kad žmonės stengiasi įsigyti šeimos namus. Priemiesčiai auga spontaniškai, neretai net be jokios rimtesnės urbanistų ir architektų konsultacijos, bet jie vis tiek auga. Taigi dar Smetonos laikais išauginta „savo kiemo“ tendencija tebėra gyva ir mūsų būtyje. Kad ir maža, kad ir nelabai patogi, bet vis tiek sava privati erdvė: ant tavo lubų niekas netrepsis, prie sienų nesibrūžina, tavo pasodintų gėlių nemindo ir nuorūkų ant kiemo nemėto. Ir nereikia sukti galvą, kur, grįžus iš darbo, pastatyti savo mašinėlę.

„Jokioje partijoje ar organizacijoje nedalyvauju“

Tai buvo standartiniu virtęs sakinyš pokario inteligentų autobiografijose, kurios anuo metu daug kur buvo privalomos. Dažnas dar pridėdavo: „ir nedalyvauju“. Šis teiginys leisdavo gauti mokytojo, bibliotekininko, meno kolektyvo vadovo (ir pan.) darbą. Netrukus jis virto ir tipiška gyvenimo taisykle: „Niekur nedalyvauju, į politiką nesikišu.“ Eilinis pedagogas

stengėsi pabrėžti, kad, pravedęs pamokas ir atlikęs užklasinius darbus, pėdina namo mokinių sąsiuvinį tikrinti ir taip sėdi iki vėlmos. Ano meto spaudoje būdavo rašoma, kad „vakaraus mokytojo lange šviesa sklinda ilgiausiai“. Tai užtikrino bent santykinę ramybę. Tik maždaug šeštajame dešimtmetyje, išplitus reikalavimui dalyvauti „visuomeninėje veikloje“, padaugėjo pabrėžiančių, kad jie yra komjaunuoliai arba partijos (aišku, vienintelės) nariai. Bet kuri dalis tų „partinių“ buvo? Net sovietmečio pabaigoje jų suskaičiavo apie 200 tūkst. Palyginus su 3,7 mln. gyventojų, tarp suaugusiųjų „partinių“ buvo tik maždaug vienas iš dešimties.

Dar tenka priminti, kad neretai tapti „partiniu“ vertė ir kiti motyvai. Kompartijos daugumą turėjo sudaryti darbininkai. Žinoma, tas „partinis“ traktorininkas, šaltkalvis arba tekintojas, „partinė“ melžėja, kiaulių šėrėja ar šiltnamio darbininkė ir partijoje liko statistais. Net jeigu juos „išrinkdavo“, t. y. paskirdavo į Aukščiausiąją Tarybą, jų vienintelė funkcija būdavo „balsuojant“ pakelti ranką, t. y. pritarti viskam, kas viršūnėse numatyta. Todėl ir balsavimo rezultatai būdavo: „vienbalsiai, lydint ilgiems, audringiems plojimams“.

Bet ir tai „partijai“ reikėjo išsilavinusių. Juk visų lygių viršininkai turėjo būti „partiniai“. Taigi, norint likti katedros arba sektoriaus vedėju, dekanu ar pan., turėjai tapti „partinis“. Patikimų draugų rateliuose net būdavo motyvuojama: „Stok, Antanai, nes jei nestosi, vietoje tavęs paskirs Maskvos statytinį.“ Buvo svarbu turėti savą žmogų vadovo poste. Štai tik vienas pavyzdys: ta aplinkybė, kad Pedagogikos mokslinio tyrimo instituto direktorius lituanistas buvo ne tik „partinis“ (kitaip ir būti negalėjo), bet dar ir Maskvoje veikusios Pedagogikos mokslų akademijos akademikas, labai padėjo išvengti daugelio tikrinimų ir sumažinti Lietuvos mokyklų rusifikavimo pavojų. Prasidejęs tam tikram politiniam atsilimui, jis ne kartą itin kritiškai pasisakė apie įžulius maskvietiškus reikalavimus, dėl to net vietinių kolaborantų buvo užpultas, bet čia pat atkirsdavo, esą taip parašyta ir sovietinėse enciklopedijose arba kad taip kalbėjęs net V. Leninas. Tik po kurio laiko jam buvo pasiūlyta „savanoriškai“ pereiti į kitas pareigas. Tokių pavyzdžių sovietinėje Lietuvoje turėjome ne dešimtis, bet šimtus...

„O prie ko čia aš?“

Tokį, pasipiktinimo kupiną klausimą neseniai išvydau atsiliepime, gautame reaguojant į vieno patriotinio susivienijimo skyriaus priminimą, kad artėja eilinė Čėčėnijos okupacijos sukaktis. Girdi, „prie ko čia Čėčėnija, prie ko čia aš?“ Nemanau, kad tas besipiktinantis asmuo nežino, kas iki šiol per Maskvos statytinius faktiškai valdo Čėčėniją. Bet žmogelis supyko, kad kažkas pasiūlė to fakto neištrinti iš atminties ir gal net prisidėti, kad ši narsi tauta, jau du šimtmečius kovojanti su okupaciniu režimu, sulauktų demokratinio pasaulio paramos.

Nereikia užmiršti Čėčėnijos. Juk ir mes nenorime, kad būtų užmiršti Stalino gaujų nusikaltimai Karaliaučiaus krašte, kai Antrojo pasaulinio karo pabaigoje buvo žvėriškai išžudyti visi to – dabar jau aštuonis dešimtmečius niokojamo krašte, pavirsto karine baze ir visos Europos branduolinio šantažavimo priemonė, gyventojai. Nusprendus prieš sovietinės imperijos prisijungti tą Mažosios Lietuvos gabalėlį, kaip taikliai rašo apžvalgininkai, „gyvų vietinių gyventojų okupantams nereikėjo“. Neįmanoma net ramiai skaityti tų įvykių liudininkų išpūdžius. Bet tai – ne tik istorija. Tai, ką darė spalio 7-osios išpuolį organizavę fanatikai ir banditai, įsiveržę į Izraelio žemę, yra Karaliaučiaus krašte siautėjusių išsigimėlių įvykdytų šurpiausių nusikaltimų kopija. Nenustebins net ir tai, jei paaiškės, kad tarp šių kruvinų beprotysčių sumanytojų arba net iniciatorių yra ir Rusijos imperijos statytiniai. Ko žudikų atstovai dar skerdynių pradžioje atlėkė į Maskvą? Kiekvienam karines avantiūras vykdančiam režimui labai naudinga išskaidyti pasaulio dėmesį į skirtinguose regionuose vykstančius konfliktus.

Bet iš tarptautinių procesų atsigręžkime į Lietuvos kasdienę tikrovę. Ar ne iš anų laikų užsilikusi nuostata „niekur nesikišti“ lemia mūsų visuomenės, taigi ir akademinės bendruomenės apatiją? Mobingo metodais užpulti mūsų kolegos, diegiama nepagarba valstybinei kalbai, santuokai ir šeimai, siaubingai sujaukta bendrojo ugdymo sistema, plinta tyčiojimasis iš pedagogo profesijos, evakuacijos mastus pasiekė aukštos kvalifikacijos specialistų emigracija ir t. t. „O prie ko čia aš?“

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI



LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

Lietuvos pažangos vizijos „Lietuva 2050“ svarstymas Lartėja pabaigos link. Gruodžio 1 d. Seimo Ateities komitetas aptarė pasiūlymus dėl vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo nuostatų patikslinimo ir redakcinius vizijos teksto pakeitimus. Vizijos teksto naujoje redakcijoje esminių pakeitimų nėra, tačiau yra pluoštas svarbių papildymų ir patikslinimų, dėl kurių pagrindinis komitetas apsisprendė, svarstydamas papildomų komitetų išvadas ir ekspertų, suinteresuotų organizacijų, institucijų ir piliečių pastabas. Siūlomus vizijos „Lietuva 2050“ pakeitimus dar įvertins Valstybės pažangos taryba.

2024 metais didės mokslo darbuotojų atlyginimai.

Seimas priėmė Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimus, kuriais sutarta nuo 2024 m. sausio 1 d. mokslo darbuotojų pareiginės algos koeficientų dydžius padidinti 10 proc., nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. – dar 18,7 proc. Pagal priimtus pakeitimus nuo kitų metų pradžios bus taikoma nauja pareiginės algos (atlyginimo) bazė, kuri susieta su 2022 m. vidutiniu mėnesiniu šalies darbo užmokesčiu ir sieks 1 785,4 euro. Valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose pareiginė alga (bruto) nuo 2024 m. sausio 1 d. vyriausiojo mokslo darbuotojo kils 209–370 eurų, vyresniojo mokslo darbuotojo – 191–284 eurais, mokslo darbuotojo, mokslininko stažuotojo – 191–218 eurų, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 169–205 eurais. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. vyriausiojo mokslo darbuotojo pareiginė alga (bruto) dar papildomai padidės 429–768 eurais, vyresniojo mokslo darbuotojo – 375–607 eurais, mokslo darbuotojo, mokslininko stažuotojo – 375–464 eurais, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 357–429 eurais.

Pasak iniciatorių, bendras valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose dirbančių mokslo darbuotojų ir tyrėjų, priimtų į pareigas iki 2024 m. sausio 1 d., darbo užmokesčio augimas per 2024 m. vidutiniškai sieks 30,6 proc. Kaip pažymima dokumento aiškinamajame rašte, svarstomų pokyčių tikslas yra palaipsniui pasiekti, kad 2024 m. šių darbuotojų vidutinis darbo užmokestis sudarytų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio.

Lietuvos švietimo tarybos likviduoti negalima. Seimo Švietimo ir mokslo komitetas lapkričio 29 d. dienos posėdyje išsakė griežtą poziciją dėl Lietuvos švietimo tarybos reikalingumo. Šis klausimas komiteto darbotvarkėje atsirado reaguojant į šių metų lapkričio 20 d. registruotą Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimui atskaitingų ekspertinių-patariamųjų institucijų sistemos pertvarkos koncepcijos patvirtinimo“ projektą Nr. XIVP-3322, kuriame vienu iš siūlymų yra numatytas Lietuvos švietimo tarybos likvidavimas, jos funkcijas pavedant vykdyti švietimo, mokslo ir sporto ministro sudaromai Bendrojo ugdymo tarybai ir Vyriausybės sudaromai Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybai.

Komitetas primena, kad, siekdamas optimizuoti su švietimu ir mokslu susijusių organizacijų veiklą, jau yra priėmęs sprendimus (Aukštojo mokslo taryba buvo panaikinta, jos funkcijas perduodant Lietuvos mokslo tarybai, pastaroji reorganizuota į Vyriausybei atskaitingą įstaigą);

– atkreipia dėmesį, kad komitetas, siekdamas stiprinti Lietuvos švietimo tarybą, inicijavo ir parengė Tarybos nuostatų pakeitimus, Seimas šiuos pakeitimus patvirtino Seimo nutarimu 2023 m. lapkričio 1 d.;

– pažymi, kad Lietuvos švietimo taryba <...> nėra biudžetinė įstaiga (neturi juridinio asmens statuso), neturi jai skirtą biudžetą, Tarybos nariai dirba visuomeniniais pagrindais, tačiau Seimui, Vyriausybei ir Prezidento institucijoms Taryba pateikia konsoliduotus su švietimu susijusių organizacijų ir įstaigų deleguotų atstovų ekspertinius pasiūlymus ir pastabas <...>.

Mokytojai buvo apgauti. Mokytojams atnaujinus streiką,

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

socialdemokratai pažymi, kad premjerės ir ministrų teiginys „pinigų nėra“ tėra būdas pasakyti, kad Vyriausybė apgavo pedagogus. Seimo narys socialdemokratas Matas Skamarakas primena, kad Nacionaliniame partijų susitarime įrašytas tikslas mokytojų atlyginimus didinti tiek, kad jie pasiektų 130 proc. vidutinio darbo užmokesčio kitais metais. „Tačiau ministras G. Jakštas jau svarsto, kad tai būtų įmanoma nebent tuo atveju, jei labai pagerėtų šalies ekonomikos būklė. Negana to, patį įsipareigojimą dėl 130 proc. ministras yra pavadinęs klaida. Ar šis ministras – savo vietoje?“ – klausia parlamentaras.

Socialdemokratas Eugenijus Sabutis kritikuoja kategorišką ministerijos atsisakymą derėtis su mokytojais: „Valdžia net į kalbas

nesileidžia. Ministerijos raštuose profesinei sąjungai kaip kirviu nukirsta: dėl algų, etatų ir klasių mažinimo derybų ir kompromisų nebus! Per dvejus metus realus mokytojų darbo užmokestis net sumažėjo 1,2 proc., nes infliacija per šį laikotarpį siekė 28,3 proc.“

Regionų atskirtis didėja. Seimo Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ atstovai kreipėsi į susisiekimo ministrą prašydami paaiškinti susidariusią situaciją, kai nuo 2018 iki 2023 m. per pusę sumažėjo tolimojo keleivių vežimo reisų skaičius ir buvo panaikintas trečdalis maršrutų. Tokia situacija didina atokesnių regionų gyventojų atskirtį ir turi neigiamų pasekmių pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms.

Viešojo transporto atgaivinimas ir susisiekimo gerinimas turėtų būti plataus politinio susitarimo tema, nes dabartinė situacija mažina žmonių mobilumą ir apsun-

kina galimybę gauti būtiniausias paslaugas. „Tarp miestinių autobusų rinkoje dominuoja du vežėjai, tad apie konkurencijos dėsnių veikimą kalbėti nėra prasmės. Problemoms spręsti reikalinga politinė valia ir iniciatyva. Viešosios, gyventojams būtinos paslaugos negali būti sveriamos vien „apsimoka-neapsimoka“ svarstyklėmis. Jeigu būtina, valstybė savo sąskaita privalo užtikrinti gyventojų mobilumą“, – teigia Seimo narys Tomas Tomilinas. Kitose valstybėse būtini, tačiau vežėjams neapsimokantys maršrutai dažniausiai yra subsidijuojami, kad gyventojai galėtų patogiai susisiekti su didesniais miestais ar regiono centrais. Mokėdama nustatytą subsidiją už nuvažiuotus kilometrus, valstybė gali nustatyti sąžiningą kelionių kainą ir užtikrinti keleivių patogumą. Seimo nario manymu, patogiu susiekimu galima vadinti tik tokiu atveju, jei gyventojai turi galimybę

ryte pasiekti darbą, gydymo, užimtumo ar kitą valstybinę įstaigą, o po pietų ar vakare grįžti į namus.

Seimo „Laisvės“ frakciją paliko dr. Silva Lengvinienė. „Sprendimas palikti Laisvės partiją nebuvo lengvas, nors brendo jau ilgą laiką. Jos nariai – jauni, iniciatyvūs ir aktyvūs politikai, bet dirbant kartu išryškėjo, kad partijos prioritetas yra didesnių gyventojai, o regionai dažnai paliekami nuošalyje. Turiu pažymėti, kad visą šį laiką girdėjau savo rinkėjus, kurie ragino priimti šį sprendimą ir rinktis labiau regionų gyventojų lūkesčius atitinkančią politinę jėgą. Visa tai įvertinusi ir gerai apgalvojusi, nusprendžiau prisijungti prie Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ ir su šia politine jėga dalyvausiu Seimo rinkimuose“, – teigė Seimo narė dr. S. Lengvinienė. ■

UNIVERSITETO VIZIJA

SVARBIAUSIA – UNIVERSITETO UNIKALUMAS

„Platų išsilavinimą suteikianti *artes liberales* (liet. – laisvųjų menų) sistema darosi vis svarbesnė. Neatsitiktinai, jau kelintą kartą vertindami Vytauto Didžiojo universitetą, tarptautiniai ekspertai pabrėžia šios sistemos unikalumą, sakydami, kad būtina ją saugoti ne tik universiteto, bet ir nacionaliniu mastu. Visada bus dalis bendruomenės, ypač jaunimo, kuris neišsitenka į suformuotas programas, visada bus ieškančių, kuriančių, tad atitinkamai ir mokymosi sistema turėtų būti tokia, kuri neįspraudžia besimokančiojo į siaurą programos rėmą, bet leidžia pačiam formuoti savo uždavinius, mokymosi programą“, – sako Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektorius prof. Juozas Augutis, aptardamas universitete taikomų laisvųjų menų principų naudą.

Rektoriaus teigimu, *artes liberales* svarba jau seniai įrodyta ir patvirtinta. **Plačiausias aprėpties universitetu** Lietuvoje tapęs VDU ne veltui taiko šiuos principus savo siūlomose studijose: čia ugdomas platus išsilavinimas, neapsiribojant tik studento pasirinktos programos specializacija. Pavyzdžiui, nepriklausomai nuo savo pasirinktų pagrindinių studijų, studentai gali rinktis kitos srities gretutines studijas, informatikos, filosofijos ar kitus dalykus, gilinti verslumo, IT ir kitas kompetencijas. Prof. J. Augutis pabrėžia, kad tarpdiscipliniškumas šiandien yra sugrįžimas į mokslo ištakas, nes pradžioje disciplinos nebuvo taip griežtai skirstomos, o skirstymą paskatino pramoniniai pokyčiai.

„Ši sistema egzistuoja jau ilgus amžius – dar viduramžiais laisvieji menai veikė kaip metodas tobulėti. Šiais laikais jie įgauna kitas formas ir jų svarba tik auga. Galbūt pastarieji pora šimtų metų, kai vystėsi pramonė, reikalaujanti specifinių, siaurų žinių, į pirmą vietą išstūmė gilinančias metodikas, tačiau dabar vėl atsiveria didžiuliai horizontai laisvai raiškiai. Plataus išsilavinimo sistema darosi vis svarbesnė“, – teigia VDU rektorius. Laisvųjų menų principai šiandien yra taikomi vis plačiau. Net ir labai konservatyviose ugdymo įstaigose jau taikomi šios sistemos elementai, leidžiantys studentams patiems lanksčiau formuoti studijas, derinti skirtingas studijų kryptis. Kol kas dėl biurokratiškos reikalavimų nėra galimybės universitete pilnai taikyti *artes liberales* principų, tarkim, leidžiant studentams stoti ne į atskirą studijų programą, o į platesnę programų grupę, pavyzdžiui,



VDU rektorius prof. Juozas Augutis.

humanitarinius mokslus, ir tik paskui pasirinkti sau patinkančią dalyką.

Tarp didžiausių iššūkių – jaunimo mažėjimas

Antrąją rektoriaus kadenciją baigiantis prof. J. Augutis sako, kad darbe iššūkių netrūko ir vis dar netrūksta. „Kaip juokauju, jei per vieną kadenciją nepavyksta visko padaryti, tai bendruomenė palieka antriems metams kurso kartoti. Labai džiaugiuosi, kad universitetas yra užėmęs puikią kryptį, vystosi dinamiškai. Tai ne tik universitetų jungimosi klausimai, bet ir visus palietusi pandemija, taip pat demografiniai pokyčiai, kurių neigiami padariniai reikšės ir toliau. Studentų trūksta ne tik mūsų universitetui, bet ir visai Lietuvai. Mokyklose trūksta mokytojų, todėl mums, kaip vienam pagrindinių pedagogų rengimo centrų, tai yra iššūkis, užpildyti tą poreikį“, – aiškina rektorius, papildydamas, kad VDU deda dideles pastangas prikalbinti kuo daugiau geriausių moksleivių pasirinkti pedagogiką ir tapti mokytojais. Tam skirtas ir modernus VDU Pedagogų rengimo centras, pasižymintis kokybiška ir šiuolaikiška infrastruktūra.



Studentai iš užsienio valstybių. Jono Petronio nuotr.



VDU absolventai

Rektorius pabrėžia, kad Lietuvoje jaunimo gretos traukiasi dar sparčiau, nei bendras visos šalies gyventojų skaičius. **Per pastaruosius dešimtmečius gyventojų Lietuvoje sumažėjo nuo 3,5 iki 2,8 milijono (apie 20 proc.), o jaunimo, abiturientų skaičius yra sumažėjęs dvigubai – nuo 65 iki 30 tūkstančių. Todėl šiandien praktiškai visose srityse pradėdame jausti žmonių trūkumą – ypač turinčių aukštąjį išsilavinimą.**

Ne mažesniu iššūkiu universitetui, kaip ir visai Lietuvai, tapo Rusijos sukeltas karas Ukrainoje. Ukraina nuo seno yra artimas VDU partneris. Universitetas turi daugiausia sutarčių būtent su šios šalies aukštosiomis mokyklomis. Siekiant ištiesti pagalbos ranką, Lietuvos ir Ukrainos prezidentūrų iniciatyva VDU įsteigtas Ukrainos centras, kuriame teikiama ne tik humanitarinė pagalba nuo karo prieglobsčio ieškantiems ukrainiečiams, bet ir psichologinė parama, taip pat įvairios meninės ir mokslinės iniciatyvos, tokios kaip 2023 m. pavasarį surengta konferencija, skirta Ukrainos energetiniam saugumui ir teisingumo klausimams, remiantis prezidento V. Zelenskio Taikos formule. Lapkričio viduryje VDU vyko kita konferencija, skirta Ukrainos aukštojo mokslo sistemai, jos prisitaikymui prie europinių reikalavimų. VDU turi sukauptę didelę patirtį šioje srityje.

VDU bendruomenė

Paklaustas apie didžiausius universiteto pasiekimus ir privalumus, kurie labiausiai

džiugina, prof. J. Augutis sako, kad tai – jo bendruomenė, žmonės, maloniai stebinantys kūrybišką sinergiją, ypač kai po universitetų jungimosi VDU papildė Švietimo ir Žemės ūkio akademijos. Šiandien VDU gali būti laikomas klasikiniu universitetu, aprėpiančiu visą mokslo ir studijų kryptis, todėl čia atsiveria daugiau galimybių efektyviai bendradarbiauimui tarp skirtingų universiteto padalinių.

„Prasiprėtus mūsų bendruomenei, atėjus kitų dviejų universitetų bendruomenėms,

■ Nukelta į 5 p.

Baimė

■ Atkelta iš 2 p.

Ką mes norime pasakyti?

Nebijokite. Lietuva, nors ir nedidelė, darbo visiems tikrai pakaks. Pinigų – taip pat. O jei nepakaks – rankas išskėtę laukia vokiečiai, austrai, kur milžiniškas kvalifikuotų specialistų trūkumas. Mes jokiū būdu neskatiname emigracijos. Mes raginame jaustis laisvais laisvos šalies piliečiais, galinčiais rinktis, turinčiais teisę sakyti savo nuomonę, kritikuoti ir dėl to nepergyventi. Niekas neturi teisės jūsų persekioti. O baimė? Kaip sakoma, gyvenime nutinka būtent tai, ko bijai. Mes sieksime, kad jūs jaustumėtės laisvais, saugiais, savo šaliai reikalingais piliečiais. Mūsų per mažai, kad kažkas būtų nereikalingas. Visi šeimos nariai turi būti mylimi ir svarbūs. *Šaltinis: Pozicija.org* ■

SVARBIAUSIA – UNIVERSITETO UNIKALUMAS

■ Atkelta iš 4 p.

atsirado nauji unikalūs projektai, kurie nebūtų įmanomi atskiruose universitetuose, pavyzdžiui „Horizon Twinning“ projektas „Forest 4.0“, kuris yra skirtas dirbtinio intelekto technologijų panaudojimui miškų apskaitoje, organizavime“, – teigia prof. J. Augutis. Stiprinant mokslinius tyrimus, universitete įsteigti nauji mokslinių tyrimų institutai: edukologijos, bioekonomikos, gamtos ir kitų sričių. VDU vis glaudžiau bendradarbiauja ir su verslu, pavyzdžiui, bendruose projektuose su įmonėmis.

Rektorius pabrėžia, kad VDU atstovai rodo lyderystę įvairiose srityse, pavyzdžiui, dalyvaudami Europos universitetų aljanso „Transform4Europe“, kuris tapo vienu ryškiausių tokio tipo aljansų nemaža dalimi ir

dėl universiteto pastangų. VDU iniciatyva į šį aljansą buvo priimtas ir Ukrainos Mariupolio valstybinis universitetas, kurio pastatai buvo sugriauti kare, dėl to teko persikelti į kitą miestą.

Ateities planuose – universiteto gerovės ir tarptautiškumo augimas

Aptardamas artimiausios ateities tikslus, prof. Juozas Augutis teigia, kad svarbiausiais prioritetais išlieka aukšta mokslo, studijų, bendruomenės gyvenimo kokybė, lygių galimybių politikos užtikrinimas, infrastruktūros tobulinimas. „Ieškome galimybių senųjų bendrabučių atnaujinimui, galvojame ir apie naujų įsigijimą. Turime svajonę VDU akademiniam miestelyje išplėtoti europi-

nio lygio gamtos tyrimų centrą. Tam yra visos prielaidos. Yra Nemuno slėnis, puiki infrastruktūra, laboratorijos, mokslininkų sinergija. Daug vilčių siejame ir su „Transform4Europe“ aljansu, nes tai galimybė tapti europietišku universitetu dideliame aljanso, kurti studijas ir mokslą su kitais stipriais universitetais, atverti naujas galimybes tiek studentams, tiek mokslininkams, dar lengviau judėti po vienuolika Europos universitetų, per jų laboratorijas ir auditorijas. Nepamirštame ir darbuotojų atlyginimų – galvojame, kad išlaikysime jų kilimą ir 2024-aisiais“, – teigia rektorius.

VDU nuo pat atkūrimo yra vienas tarptautiškiausių universitetų Lietuvoje – šiaudien **kone 20 proc. jo bendruomenės sudaro užsieniečiai ir jų skaičius kasmet auga.**

Tolimesnėje ateityje universitetas turėtų ir toliau žengti tarptautiškumo kryptimi – ne tik kaip „Transform4Europe“ narys, bet ir toliau megzdamas bendradarbiavimą su pasaulio universitetais. Pavyzdžiui, planuojama Taivane įsteigti Lietuvos centrą, analogišką VDU jau dešimt metų veikiančiam Taivano centrui.

„Ateina laikas, kai kiekybė perauga į kokybę, nes tokių sutarčių jau turime su šimtais pasaulio institucijų. Artimai bendradarbiaujame su Ukraina, Rytų Azija, Korėja, Japonija. Gali būti, kad mūsų iniciatyva tokių aljansų arba universiteto filialų rasis ne tik Europoje, bet ir kitur pasaulyje. Tikimasi, kad VDU turės padalinius ar asocijuotas struktūras ir kituose pasaulio kraštuose.“

Parengta pagal VDU pranešimą

NAUJI TYRIMAI

VU mokslininkų vykdomi tyrimai – žurnale „Science“

Geriausiu ir prestižiškiausiu pasaulyje pripažįstamame mokslo žurnale „Science“ (liet. – „Mokslas“) publikuotas Vilniaus universiteto (VU) Gyvybės mokslų centro (GMC) vyriausiojo mokslo darbuotojo dr. Gintauto Tamulaičio tyrimų grupės straipsnis „Ribosomal stalk-captured CARF-RelE ribonuclease inhibits translation following CRISPR signaling“ (liet. „Ribosomos stiebo surišta CARF-RelE ribonukleazė slopina transliaciją CRISPR-Cas signalizacijos metu“). (Žr. <https://www.science.org/doi/10.1126/science.adj2107>, arba popierinio varianto puslapią internetinėje versijoje nurodyta: SCIENCE, 30 NOV 2023, VOL 382, ISSUE 6674, PP. 1036-1041.)

CRISPR-Cas sistemos yra vienas iš bakterijų būdų apsaugoti nuo virusų. Bakterijose aptinkamos kelių tipų apsauginės CRISPR-Cas sistemos, kurios skiriasi Cas baltymais ir jų funkcijomis. Šiuo metu žinomiausi Cas9 ir Cas12 baltymai, dar vadinami DNR genų žirkklėmis, yra plačiai pasaulyje naudojami genomo redagavimo įrankiai.

Dr. G. Tamulaičio vadovaujama mokslininkų grupė tyrinėja CRISPR-Cas10 bakterijų apsaugos nuo virusų sistemas, kurios pasižymi skirtingu aktyvumu. Virusui užpuolus bakteriją, CRISPR-Cas10 sunaikina ne tik viruso DNR, kaip Cas9 ar Cas12, bet kartu sukarto ir viruso transkriptus



Vilniaus universiteto tyrėjų grupė: dokt. Irmantas Mogila, dr. Giedrė Tamulaitienė, dr. Gintautas Tamulaitis. Justino Auškėlio (VU) nuotrauka

RNR. Dar 2017 m. „Science“ žurnale publikuotame straipsnyje ši komanda parodė, kad CRISPR-Cas10 antivirulinės sistemos, atpažinusios į ląstelę patekusią viruso RNR, sintetina unikalios signalines molekules – ciklinius oligoadenilatus, kurie aktyvuoja įvairius pagalbinus CARF baltymus efektorius, atpažįstančius signalą ir užtikrinančius apsaugą nuo virusų.

Nauja „Science“ publikacija yra dr. G. Tamulaičio grupės sėkmingai vykdomų mokslinių tyrimų tęsė. VU mokslininkai, naudodami bioinformacinę analizę, biocheminius ir struktūrinius tyrimus, charakteri-

zavo naują baltymų efektorių šeimą – Cami1. Mokslininkų grupė parodė, kad virusui užpuolus bakteriją, CRISPR-Cas10 signalinės molekulės aktyvuoja Cami1 – nuo ribosomų priklausomą ribonukleazę. „Aktyvuotas Cami1 sunaikina RNR tarpininkus, dalyvaujančius baltymų sintezėje, taip slopindamas ląstelės augimą. Tai leidžia bakterijai taupyti išteklius ir užkerta kelią virusui pasigaminti reikalingus baltymus“, – tyrimo rezultatus pristatė dr. G. Tamulaitis.

Pasitelkdami rentgeno struktūrinę analizę ir krioelektroninę mikroskopiją (cryo-EM), VU mokslininkai nustatė pavienio Cami1 ir Cami1 komplekso su baltymų sintezės aparatu – ribosoma – struktūras. Struktūriniai tyrimai leido suprasti, kaip Cami1 geba atpažinti ir kirpti tik RNR tarpininkus, dalyvaujančius baltymų sintezėje. Šie tyrimai atskleidė, kad Cami1 patekti į ribosomos baltymų sintezės centrą padeda sąveika su specializuota ribosomos stiebo struktūra. „Įdomu, kad tokį patį patekimo į ribosomas mechanizmą naudoja ir augalų antivirusiniai ribosomas inaktyvuojantys baltymai. Šis atradimas atskleidė naują viruso slopinimo mechanizmą CRISPR-Cas antivirusinėje gynybos sistemoje ir parodė bendrą antivirusinę strategiją, kuria dalijasi eukariotai ir bakterijos. Žinios apie mūsų charakterizuotus Cami1 baltymus gali būti

pritaikytos biotechnologijoje ir terapijoje, kuriant naujus molekulinus įrankius“, – pažymėjo dr. G. Tamulaitis.

Ribosomos-Cami1 kompleksui vizualizuoti buvo pasitelktas 2020 m. VU GMC įsigytas atvirosios prieigos 200kV kriotransmisijos elektroninis mikroskopas „Glacios“. Naudojant šį prietaisą, gauti tyrimų rezultatai šiemet buvo publikuoti žurnale „Nature“, o dabar ir „Science“. „Science“ žurnale publikuotus tyrimus atliko VU GMC mokslininkų kolektyvas: dokt. Irmantas Mogila, dr. Giedrė Tamulaitienė, magistrantas Konstantas Keda, dr. Albertas Timinskas, Audronė Rukšėnaitė, dr. Giedrius Sasnauskas, prof. Česlovas Venclovas, prof. Virginijus Šikšnys ir dr. Gintautas Tamulaitis. Šiuos tyrimus finansavo Lietuvos mokslo taryba (grantas S-MIP-22-9 dr. G. Tamulaičiui) ir Vilniaus universiteto fondas (grantas MSF-JM-11/2021 doktorantui I. Mogilai).

„Science“ yra vienas dažniausiai cituojamų tarptautinių mokslo žurnalų, skelbiantis geriausias recenzuojamus tyrimus, apimančius visas mokslo ir technologijų sritis. „Science“ grupės žurnalus leidžia Amerikos mokslo pažangos asociacija (angl. American Association for the Advancement of Science, AAAS), seniausia ir didžiausia mokslo organizacija pasaulyje. Parengta pagal VU pranešimą

Dirbtinis intelektas rinkodaroje Pokalbis su rinkodaros eksperte Aurelija Šilinskaite

Rinkodara turi keistis tokiu greičiu, kaip keičiasi vartotojo poreikiai. 2023-uosius galima vadinti rinkodaros įrankių keitimosi era, nes šios srities specialistai vis dažniau naudojami dirbtinio intelekto įrankiais. Jie atranda naujų reklamų turinio kūrimo, klientų analizės, reklamų kampanijų optimizavimo, tiesioginių pasiūlymų siuntimo galimybių ar būdų verslo tikslams pasiekti. 2023 m. „Mailchimp“ atlikto tyrimo rezultatai patvirtino dirbtinio intelekto rinkodaroje svarbą. 50 proc. rinkodaros specialistų yra įsitikinę, kad nepakankamas gebėjimas pasinaudoti dirbtinio intelekto galimybėmis yra didžiulė kliūtis,

trunkanti įgyvendinti jų profesinius tikslus. Tai, kad organizacijos privalo padidinti naudojimosi dirbtiniu intelektu apimtį, ne tik siekdamas patenkinti klientų lūkesčius, bet ir išlikti konkurencingus šiandieninėje rinkoje, mano 88 proc. rinkodaros specialistų. „Artificial Intelligence Marketing Benchmark Report 2023“ duomenimis, 54 proc. apklaustųjų tikisi, kad dirbtinis intelektas reikšmingai prisidės prie rinkodaros tobulinimo. Net 71,2 proc. apklaustųjų yra įsitikinę, kad dirbtinis intelektas gali pranokti žmogaus pastangas įvairiose darbo srityse. Akivaizdu, kad artėja nauja rinkodaros inovacijų, panaudojant dirbtinį intelektą, era.

Aiškiai suformuluoti užduotį

Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto dėstytoja, rinkodaros agentūros „Startupbrand DNR“ įkūrėja Aurelija Šilinskaite dalijasi įžvalgomis, į ką rinkodaros specialistai turėtų atkreipti dėmesį, pasitelkdami dirbtinį intelektą. Užduodant dirbtiniam intelektui netinkamai suformuluotą klausimą arba pateikiant jam netinkamą informaciją, galima patirti nesėkmę.

„Viena dažniausiai pasitaikančių klaidų – neteisingos klausimų formuluotės, kai dirbtinis intelektas naudojamas duomenų analizei arba verslo rezultatui siekti. Pavyz-

džiui, kai dirbtiniam intelektui pateikiame užduotį nustatyti potencialiai ketinančius nutraukti sutartį klientus, užuot koncentruojasi į tai, kaip akcijomis išlaikyti esamus, jei žinome, kad pritraukti naujus kainuoja bent tris kartus daugiau, nei išlaikyti esamus. Užduotis „Pasiiekti ir užkirsti kelią ketinantiems atsisakyti paslaugos“ nėra iš esmės klaidinga, tačiau svarbu įvertinti ir kitus verslo augimo veiksnius. Kokio tikslo siekiame, turime žinoti patys“, – pabrėžia A. Šilinskaite.

Pasitelkime kitą pavyzdį. Įsivaizduokime, kad gerai žinoma mados prekių mažmeninė nusprenžia panaudoti

■ Nukelta į 6 p.

Dirbtinis intelektas rinkodaroje

Pokalbis su rinkodaros eksperte Aurelija Šilinskaite

■ Atkelta iš 5 p.

dirbtinį intelektą savo reklaminėje kampanijoje. Įmonės marketingo komanda suformuoja užduotį dirbtiniam intelektui, kad šis maksimaliai padidintų patiktukų ir pasidaliųjų paspaudimus, neatsižvelgdama į tikrąjį verslo tikslą – padidinti įmonės pardavimus. Dirbtinis intelektas kruopščiai analizuoja ištraukimo duomenis ir rekomenduoja rodyti įrašus, kurie sukuria didelį reakcijų socialinėse medijose skaičių. Įmonės žinomumas socialinėje žiniasklaidoje smarkiai padidės, tačiau pardavimai – nebūtinai, nes daugiausia ištraukimo sulaukiantys įrašai dažnai yra apie nesujusias temas ar tendencijas. Todėl daugiau dėmesio sulaukiama ne iš tikslinės auditorijos. Nors dirbtiniam intelektui pavyksta padidinti prekės ženklą žinomumą, jam, tikėtina, nepavyks pritraukti tinkamos auditorijos, kuri būtų suinteresuota įsigyti

mažmenininkės produktų.

Tas pats principas galioja ir dirbtinio intelekto sukurtam turiniui. Kai dirbtinio intelekto įrankiams skiriamos konkrečios turinio kūrimo užduotys, pavyzdžiui, sukurti reklaminės kampanijos vaizdinius, svarbu remtis ta pačia taisykle: pateikus užduotį, nustatyti ir apibrėžtą tikslą.

Pavyzdžiui, naudojant „Midjourney“ – vieną dažniausiai pasirenkamų dirbtinio intelekto turinio kūrimo įrankių – labai svarbu taip pateikti užduotį, kad šis dirbtinio intelekto įrankis sukurtų norimą vaizdinį sprendimą. Paprašius pavaizduoti „šviesiaplaukę, vaikštančią po parką“, norimo rezultato nepasieksite. Būtina nurodyti daugybę požymių, įskaitant lytį, charakterio bruožus, emocijas, vietą, meninį stilių, spalvų paletę, nuotaiką, toną, vaizdavimo būdus, apšvietimo sąlygas, kameros kampus ir fotografavimo nustatymus.

Formuluojant užduotis, naudotis dirbtinio intelekto įrankiais

„Labai rekomenduoju prisijungti prie „Midjourney Prompt Tricks“ bendruomenės socialiniame tinkle „Facebook“. Tai – neįkainojamas turinio projektų šaltinis. Šioje grupėje turinio kūrėjai realiuoju metu keičiasi išvalgomis ir padeda vieni kitiems išspręsti kylančius klausimus. Tai itin vertinga grupė ieškantiems patarimų ir bendradarbiaujančių dirbtinio intelekto turinio kūrimo srityje. Be „Midjourney“, yra ir daugiau dirbtinio intelekto įrankių, kuriuos galima išmėginti kuriant turinį, pavyzdžiui, „Dalle“, „Adobe Firefly“, „Jasper art“, „Stability.ai“ ir kt. – patarimais dalijasi rinkodaros ekspertė.

Labai svarbu suvokti, kaip veikia dirbtinio intelekto įrankių algoritmai, tačiau dar svar-

biau suprasti, kad net mažiausias netikslumas, formuluojant užduotį dirbtiniam intelektui, gali lemti rinkodaros išteklių švaistymą. Kuriant užduotis dirbtiniam intelektui, verta pasinaudoti pačiu dirbtiniu intelektu, pavyzdžiui, „ChatGPT“. Šis įrankis gali sukurti užduočių aprašus, jei paaiškinsite, ko tiksliai prašote ir kokia turi būti užduoties struktūra. Kad dirbtinis intelektas atliktų užduotis taip, kaip norite, jas formuluojant reikia nustatyti aiškius, į verslą orientuotus tikslus ir viziją.

Apsibrėžus verslo tikslus ir rinkodaros veiksmų prognozes, suvokus vertės ir sąnaudų balansą, įtraukus organizacijos komandos narius, kurie analizuoja duomenis, naudojant dirbtinį intelektą galima pasiekti stulbinančių rezultatų. Rinkodaros ekspertai, pasitelkiantys dirbtinio intelekto įrankius, turi galimybę įrodyti savo kuriamą pridėtinę vertę įmonei. ■

PRISOTINIMO PROCENTAI, KAIP EKONOMINIO AUGIMO PARADIGMA



Prof. dr. Stasys Girdzijauskas

Procentų svarba ir netikrumas

Gali pasirodyti keista ir sunkiai tikėtina, kad didžiosios ir sunkiai sprendžiamos ekonomikos problemos netikėtai nuvedė mus į pačias ekonomikos ištakas, t. y. į pačią ekonomikos mokslo pradžią – procentus arba palūkanas. Aiškėja, kad, nepaisant stulbinančios daugelio mokslų pažangos, iki šiol dar iki galo neišmokome skaičiuoti kai kurių procentų, o ir jų kūrimas dar nėra baigtas. Iki šiol tenkinamasi atskirais atvejais, o procentų branduolys – nežinomas, bendroji procentų teorija taip ir nesukurta. Galima sakyti, kad iki šiol naudojames netinkamu įrankiu. Iš čia nesunku suprasti, kodėl ekonomikos mokslas patiria neįtikėtinų sunkumų, nes procentai ekonomikoje yra jos pagrindas, esminis jos funkcionavimo komponentas. Nors procentais naudojasi praktiškai visi mokslai, ekonomikoje šis įrankis yra ypatingas, nes persmelkia visas ekonomikos funkcionavimo grandis, daro įtaką svarbiems ekonominės raidos etapams.

Procentų daugiareikšmiškumas

Čia atkreipiame dėmesį, kad kalbama ne vien tik apie statistinių (bemačių) procentų atvejus, bet, pirmiausia, apie augimo (dinaminis) procentus. Iš mokyklinės programos žinome, kad procentai yra ne tik trupmena, kurios vardiklis yra šimtas, bet ir kurio nors dydžio kitimo laike specifinė taisyklė arba dėsnis. Dažnai tokius procentus įvardijame sąvoka „palūkanos“.

Paprastaisiais yra statistiniai arba bemačiai procentai, kuriais įvertinama būsena,

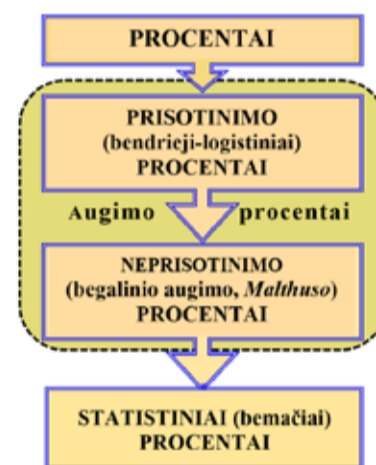
išeiga, pokytis ar kiti duotuoju momentu nekintantys, t. y. statiniai ir kartu statistiniai, dydžiai. Mokyklinėje matematikoje yra plačiai pristatyti augimo (dinaminiai) procentai. Tai paprastieji procentai (tiesinis kitimas arba aritmetinė progresija) ir sudėtiniai procentai (eksponentinis kitimas arba geometrinė progresija), išreiškiantys begalinį augimą. Kai kurie autoriai tokį augimą vadina Malthuso vardu. Tačiau begalinis augimas gamtoje neegzistuoja. Tai reiškia, kad jo nėra ir ekonomikoje. Nepaisant to, ekonominiai modeliai tokį augimą iki šiol laiko pagrindiniu, jo niekaip neriboja, tarsi ekonominiai objektai, kaip pupa toje senelio pasakoje, augtų iki pat dangaus ir dar aukščiau. Situacija ekonomikoje vertė ieškoti išeities ir stiprino supratimą, kad procentus būtina tobulinti.

Prisotinimas. Bendrosios procentų teorijos paieškos

Aštrėjanti finansinio prisotinimo problema orientavo į riboto augimo paieškas. Egzistuojančios, dažniausiai biometrikų (biologijos statistikų) naudojamos, riboto augimo, t. y. logistinės (S formos), funkcijos ekonominio augimo modeliavimui buvo nepritaikytos. Jos buvo nepatogios, todėl netiko buhalteriniams palūkanų skaičiavimams ar investicinių projektų aptarnavimo procedūroms. Situacija pasikeitė, kai 2002 m. Vilniaus universitete buvo išgryninti prisotinimo (kartais įvardijami, kaip logistiniai arba bendrieji) procentai arba palūkanos. Paaikškėjo, kad tai bendrasis procentų atvejis, iš kurio gali būti išvedami Malthuso (nėriboto augimo) procentai, o iš pastarųjų – statistiniai (bemačiai) procentai (1 pav.). Aptarimą pradėkime nuo sudėtingiausio atvejo – logistinės funkcijos ir jos ankstyvojo taikymo biometrijoje.

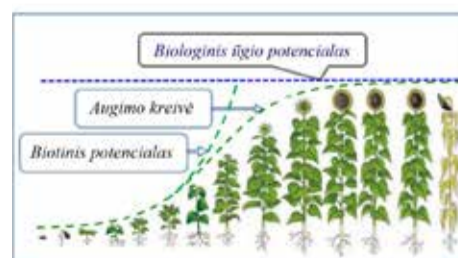
Logistinės funkcijos ištakos

Logistinės funkcijos ištakos siejamos su Benjaminu Gomperco (1779–1865) kreive. Gomperco kreivė iš pradžių (1825) buvo sukurta žmonių mirtingumui apibūdinti (autorius dirbo Anglijos karališkojoje



1 pav. Supaprastinta procentų struktūrinė schema – nuo bendro prie atskiro

draudimo kompanijoje), tačiau vėliau buvo modifikuota biologiniams tyrimams. Ji primena logistinę kreivę, tačiau yra šiek tiek nesimetriška. Verhulsto (ol. P. F. Verhulst; 1804–1849) logistinė lygtis buvo paskelbta šiek tiek vėliau – 1838 m. Ji buvo sukurta, kaip gyventojų skaičiaus augimo modelis ir tai padaryta koreguojant iki tol paplitusį eksponentinį augimą (2 pav.).



2 pav. Saulėgražos raidos stadijos (logistinis augimo pobūdis)

Šios lygties išvedimo prielaidos yra tokios: populiacijos dauginimosi (augimo) greitis yra proporcingas dabartiniam jos dydžiui, taip pat priklauso nuo turimų išteklių kiekio. Taip lygtis atspindi konkurenciją dėl išteklių, nes riboja populiacijos narių skaičiaus augimą.

Verhulsto logistinė lygtis buvo daug

patrauklesnė (patogesnė) už Gomperco lygtį, tačiau ir jos paplitimas buvo lėtas ir sudėtingas. Ištirus aštuonis dešimtmečius P. F. Verhulsto atradimas dūlėjo užmarštyje, kol nebuvo kitų pakartotinai atrastas. 1920 m. logistinę kreivę iš naujo surado ir pristatė JAV biometrikai Raymondas Pearlas ir Lowellas Reedas ir tik vėliau ji tapo populiari kaip biologinių populiacijų augimo modelis. Vėlesniais metais biometrikai ją dar kritikavo, ypač R. Pearlo teiginį, kad logistinė kreivė yra augimo dėsnis. Nepaisant to, praeito amžiaus ketvirtąjį dešimtmečio viduryje ji jau tapo pagrindiniu biologinių populiacijų augimo modeliu. Logistinės kreivės istorija atskleidžia, kad jos paplitimas buvo sudėtingas ir sunkus – tik R. Pearlo ir jo kolegų dėka logistinė funkcija įsitvirtino, kaip reikšmingas biometrinis tyrimo įrankis.

2 pav. iliustruojama, kad augimas (šiuo atveju – biologinis) vyksta laikantis logistinės funkcijos kitimo principo: neperžengiant aukščio potencialo ir laikantis biotinio potencialo, t. y. didžiausio populiacijos dauginimosi greičio idealiomis sąlygomis, o tai atitinka sudėtinųjų procentų taisyklę.

Ankstesniame straipsnyje esame užsiminę, kad Nobelio ekonomikos premijos laureatas Jozefas Stiglitzas dar 2010 m. pripažino, kad ekonomikos teorija yra klaidinga. Tada jis kvietė keisti ekonomikos teorijos paradigmą, tačiau įspėjo, kad tai padaryti bus sunku: „Pernelyg didelis kiekis asmenų daug pastangų investavo į klaidingus modelius, kad dabar būtų jų atsiskyta. Kaip Ptolemėjus bandė išsaugoti į Žemę orientuotą Visatos vaizdą, taip ir šių dienų ekonomistai deda didvyriškas pastangas, siekdami patobulinti standartinę paradigmą...“, jos nekeičiant. Tačiau jis perspėja: „Nepadės niekas, tik paradigmos pakeitimas...“ Ekonomistas patikina, kad pakeitimas truks ilgai, bus sunkus, tačiau toks procesas yra neišvengiamas. Ir čia žvilgsnis nukrypsta į logistinę funkciją.

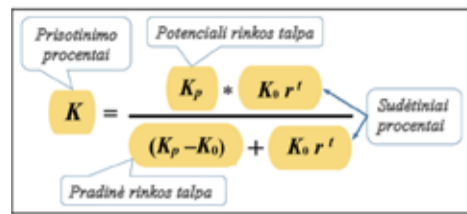
PRISOTINIMO PROCENTAI, KAIP EKONOMINIO AUGIMO PARADIGMA

■ Atkelta iš 6 p.

Prisotinimo procentai – ekonominio augimo paradigma

Ekonomikoje logistinė funkcija taip pat ilgą laiką nebuvo populiari. Išimtis – bendrojo naudingumo ir ribinio naudingumo dėsniai, bet tai buvo dar XIX a., maržinalizmo formavimo laikais. Tačiau logistinę funkciją pertvarkius į prisotinimo procentus (3 pav.), atsivėrė palankios finansinio prisotinimo modeliavimo perspektyvos. Kartu atsirado galimybė pakeisti pasenusią (eksponentinę) ekonominio augimo paradigmą nauja, riboto augimo funkcija – prisotinimo procentais. Naujoji paradigma, t. y. prisotinimo procentai, yra išreiškiami naudojant sudėtinius procentus ir rinkos talpą (potencialiąją ir pradinę, matuojamą vertine išraiška).

Prisotinimo procentų K modelis turi 5 kintamuosius, kurių, įprastai, vienas (dažniausiai K) yra priklausomas kintamasis, kitas kintamasis t yra nepriklausomas, o liku-



3 pav. Prisotinimo procentų (palūkanų) modelio sandara

sieji kintamieji laikomi pastoviais dydžiais, tačiau galintys įgyti įvairias, kiekvienu atveju pastovias, reikšmes. Taip kelių kintamųjų funkcija paverčiama vieno kintamojo funkcija. Kartais imami ir kiti variantai, tačiau ribotai. Proveržis buvo pasiektas pakeitus įprastą tvarką ir priklausomu kintamuoju pasirinkus augimo normą r , o nepriklausomu – prisotinimo parametru K/K_p . Taip buvo surastas didėjančio pelningumo fenomenas, suformuota pasiūlos funkcija, aptikti skolos spąstai, rasti kiti nežinomi ekonominiai dėsniniai.

Atskirtis

Tiek sudėtiniai procentai, tiek prisotinimo procentai yra paremti universaliu augimo principu: populiacijos (plačiąja prasme – tai bet kokių objektų aibės) augimo greitis kiekvienu augimo momentu yra proporcingas jos dydžiui. Tai reiškia, kad, jei populiacija didelė, tai ir jos augimas yra spartus, o jei ji maža, tai ir augimas lėtas. Tai matome ir gamtoje. Tarkim, medis, augdamas ir būdamas brandoje, per sezoną priaugina daug daugiau medienos, nei jis tai darė būdamas jaunas. Tai ir lemia didesnių populiacijų konkurencinį pranašumą prieš mažesnes. Gamtoje didesnės populiacijos nurungia mažesnes, kai joms tenka konkuruoti.

Tas pats yra ir ekonomikoje: pagal tą patį augimo principą matome, kad didesnis turtas (kapitalas) auga sparčiau nei mažesnis. Tai reiškia, kad natūralus (eksponentinis) augimas nuolat didina atskirtį tarp turtingųjų ir mažiau turtingų. Dėl to, jei norime mažinti atskirtį, turtingesniųjų kapitalo augi-

mas turi būti pristabdytas, nustatant augimo lubas – taikant prisotinimo procentus. Čia ir pasigirsta *laissez faire* (liet. netrukdykite veikti), o stambaus kapitalo ir balsas stiprus, tad vyriausybė atsitraukia, palikdama visas prievoles ne taip turtingiems.

Jei K. Marksas būtų kūrybingai pasidomėjęs Verhulsto logistine lygtimi (ji buvo sukurta, kai Marksui buvo 20 metų), gal jam būtų nereikėję kurti sintetinės ir ne-gyvybingos pridėtinės vertės teorijos, kaip revoliucinio judėjimo doktrinos, sukėlusios pasaulinį chaosą, nes nelygybės (atskirties) klausimą būtų buvę galima išspręsti moksliskai – taikant prisotinimą ir taip mokesčiais bei kitomis priemonėmis tramdant stambaus kapitalo augimą. Taigi, jei logistinė funkcija būtų susidomėta laiku ir tinkamai, tai gal pasaulyje sumaištis ir visokios painiavos per pastaruosius beveik du šimtmečius būtų buvę mažiau? O gal visa tai derėtų padaryti bent dabar ar artimiausioje ateityje? *Apie prisotinimo paradigmos galimybes – kituose straipsniuose.* ■

Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas

Dr. Raimundas Kaminskas

Lapkričio 1 d. Vytauto Didžiojo universitete įvyko Nerijaus Pipiro daktaro disertacijos „Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas, grindžiant švietimo ir ugdymo idėjas nepriklausomoje (1918–1940) ir atkurtoje (nuo 1990 m.) Lietuvoje“ (socialiniai mokslai, edukologija) gynimas. Moksliniai vadovai buvo akad. Algirdas Gaižutis ir Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto doc. dr. Asta Meškauskienė.

Šioje disertacijoje, analizuojant arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinį palikimą Lietuvoje, pasirinkti laikotarpiai nėra atsitiktiniai. XX a. pradžioje Lietuva vadavosi iš carinės Rusijos gniaužtų ir buvo kuriami konceptualūs švietimo sistemos pamatai. Amžiaus pabaigoje, ištrūkus iš ideologinės priklausomybės nuo sovietinės mokyklos, buvo iš naujo kuriama Lietuvos švietimo sistema, atsižvelgiant ne tik į užsienio šalių pažangią patirtį, bet ir į ankstesnius pasiekimus. Nagrinėjant arkivyskupo M. Reinio straipsnius švietimo ir ugdymo temomis, paaiškėjo, kad ugdymo procesą arkivyskupas

pristato kaip „sielos darbą“, kuriame dalyvauja šeima, valstybė, bažnyčia, įvairios organizacijos. Arkivyskupo požiūriu, ugdymo proceso esmę sudaro ugdytinio protinių pažintinių galių, valios lavinimas, charakterio, sąžinės, pasaulėžiūros formavimasis. Pasaulėžiūros formavimuisi svarbi gamtos mokslų, filosofijos ir teologijos dermė, atitinkanti dieviškąsias dorybes. Šie trys dėmenys, atviri Don Bosco preventinei jaunimo ugdymo sistemai, reikalauja kryptingumo, nurodo pedagogiką kaip unikalią asmens augimo aplinką, kurią arkivyskupas M. Reinys, taip pat sujungdamas ir kardinolo Mercier bei rusų mąstytojo V. Solovjovo idėjas, argumentuotai siūlo integruoti į besikuriančią Lietuvos švietimo sistemą. Tautos kultūra, šiuolaikiškumas, humanizmas ir religinė praktika – centrinė viso ugdymo proceso kolona. Arkivyskupo M. Reinio straipsnių švietimo ir ugdymo temomis analizė parodė, kad jis visame ugdymo procese ragina ieškoti jungčių nuo gamtos mokslų, šviečiančių protą ir atsakančių į daugelį pažinimo klausimų, ir filosofijos, apimančios ne tik pažinimą, bet ir tiesą, iki teologijos, per egzistencinių klausimų kėlimą vedančios



VDU Didžiojoje auloje disertacijos gynimo metu: Nerijus Pipiras ir mokslinis vadovas akad. Algirdas Gaižutis

iki didžiosios Priežasties. Sveikiname naująjį socialinių mokslų daktarą N. Pipirą.

Katalikų dvasininkas, arkivyskupas, teologijos ir filosofijos daktaras, diplomatas, politikas, Lietuvos užsienio reikalų ministras,

sovietų politinis kalinys prof. Mečislovo Reinys gimė 1884 m. vasario 5 d. Madagaskaro kaime Zarasų apskrityje (dabar – Daugailių parapija, Utenos apskritis). Mirė 1953 m. lapkričio 8 d. Vladimiro kalėjime, sovietų Rusijoje. ■

TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

VLIK 80-metis

Dr. Raimundas Kaminskas

2023 m. lapkričio 24 d. Kaune vyko Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) – lietuvių antinacinio, vėliau – antisovietinio pasipriešinimo organizacijos, 80-mečio minėjimas. Minėjimo dalyviai prie Stepono Kairio biusto Aukštaičių gatvėje padėjo gėlių ir uždegė simbolinę žvakutę. VLIK steigėjo sūnus Arvydas Brunius pasidalijo prisiminimais apie savo tėvą Klemensą Brunių (1906–1976). Apie VLIK svarbą šių dienų Lietuvai kalbėjo Kauno



Diskusijos „Istorinės antinacinio ir antisovietinio pasipriešinimo pamokos ateities Lietuvai“ dalyviai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos Kauno skyriaus būstinėje

miesto savivaldybės tarybos narys Kazys Rimeikis, Kauno liuteronų bažnyčios klebonas kun. Saulius Juozaitis, doc. dr. Romualdas Povilaitis, Vytauto Didžiojo universiteto Alumnų klubo prezidentas Džiugas Juknys, Panemunės bendruomenės centro pirmininkas Gediminas Žukauskas. Vasario 16-osios Akto signataro Stepono Kairio atminimo įamžinimo objektus apibūdino dailininkas, kultūros paveldo vertybių specialistas Jonas Lukšė. Renginio dalyviai apsilankė name

■ Nukelta į 8 p.

TAUTOS ISTORIJS PUSLAPIAI

VLIK 80-metis

■ Atkelta iš 7 p.

adresu Parodos g. 21, kur buvo įkurtas VLIK.

VLIK buvo įkurtas 1943 m. lapkričio 25 d. Kaune. Jį sudarė devyni politinių partijų ir pasipriešinimo organizacijų atstovai: Steponas Kairys, Juozas Audėnas, Adolfas Damušis, Balys Gaidžiūnas, Juozas Katilius, Klemensas Brunius, Bronius Kazlauskas ir kiti. Pirmuoju VLIK pirmininku buvo išrinktas Vasario 16-osios Akto signataras prof. Steponas Kairys (1879–1964).

1944 m. vasario 16 d. VLIK paskelbė deklaraciją „Į lietuvių tautą“. Pagrindinis šio komiteto tikslas buvo okupuotos Lietuvos išlaisvinimas ir jos suvereniteto atkūrimas. 1944 m. balandžio–gegužės mėnesiais gestapai suėmė daugelį VLIK narių, šios organizacijos veikla Lietuvoje nutrūko. 1944 m. spalio 3 d. buvo sudaryta VLIK Delegatūra, veikusi VLIK vardu. 1945 m. kovo 9 d. VLIK oficialiai atkurtas Vokietijoje, iš pradžių Viurcburge (vok. *Würzburg*), vėliau Roitlingene (vok. *Reutlingen*).

VLIK pirmininku 1945 m. birželio 15 d. išrinktas prelatas Mykolas Krupavičius. 1945 m. liepos 3 d. paskelbta nauja VLIK deklaracija – Viurcburgo posėdžio protokolas, kuriame išdėstyti organizacijos veiklos tikslai ir uždaviniai. 1946 m. liepos 21–26 d. Berne (Šveicarijoje) įvyko VLIK ir egzilinės Lietuvos diplomatinės tarnybos susitikimas. Susitikime nutarta sudaryti egzilinės Lietuvos Vyriausybės funkcijas vykdančią instituciją – Vykdomąją tarybą. Deja, įgyvendinti susitarimo nepavyko dėl skirtingų VLIK ir Lietuvos diplomatų pozicijų svarbiais veiklos klausimais.

Vienas svarbiausių VLIK dokumentų yra „Lietuvių charta“, parengta Augsburgėje 1949 m. birželio 14 d. ir paskelbta leidinyje „Pasaulio lietuvių bendruomenė“. Chartoje išreikšti lietuvių išeivijos tautinio solidarumo principai. Charta parengta, kuriant Pasaulio lietuvių bendruomenę (PLB).

1955 m. VLIK persikėlė į JAV, kur atvyko dauguma lietuvių pabėgėlių, ir įsikūrė Niujorke. 1979 m. persikėlė į Vašingtoną. 1964 m. lapkričio 28–29 d. Niujorke vykęs VLIK seimas paskelbė atsisaukimą „Visiems lietuviams“ ir priėmė naują statutą. 1990 m. kovo 11 d. paskelbus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą, VLIK deklaravo lojalumą Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

Per visą VLIK veiklos istoriją šiai organi-



Minėjimo dalyviai prie signataro Stepono Kairio biusto. Iš kairės: Alvydas Semaška, Džiugas Juknys, Artūras Giedraitis, Severinas Damašauskas, Jonas Lukšė, prof. Donatas Stanikūnas, dr. Raimundas Kaminskas, Romualdas Jakubonis, Gediminas Žukauskas, Arvydas Brunius, Valentinas Senonaitis, Zigmas Kazlauskas

zacija yra vadovavę žymūs lietuvių veikėjai: 1943–1945 06 15 – Steponas Kairys; 1945 06 15 – 1955 11 27 – Mykolas Krupavičius; 1955 11 27 – 1957 06 01 – Jonas Matulionis; 1957 06 01 – 1964 02 27 – Antanas Trimakas; 1964 02 27 – 1964 11 29 – Juozas Audėnas; 1964 10 03 – 1964 11 29 – Kipras Bielinis; 1964 11 29 – 1966 12 11 – Vaclovas Sidzikauskas; 1966 12 01 – 1979 03 24 – Juozas Kęstutis Valiūnas; 1979 03 24 – 1992 05 31 – Kazys Bobelis.

Svarbiausia VLIK veikla nacių okupuotoje Lietuvoje buvo informacinė propagandinė. Po karo atsikūręs Vokietijoje, VLIK dėjo pastangas suderinti santykius su egziline Lietuvos diplomatinė tarnyba, susitarti

veiklos kompetencijos, bendradarbiavimo klausimais, organizavo VLIK ir Lietuvos diplomatų pasitarimus. Komitetas tęsė informacinę propagandinę veiklą: rinko ir platino informaciją apie padėtį Lietuvoje, rengė atsisaukimus ir memorandumus antinacinio pasipriešinimo ir gyventojų pasiruošimo antrajai sovietinei okupacijai klausimais, rūpinosi lietuvių padėtimi pabėgėlių stovyklose, teikė jiems pagalbą emigracijos klausimais.

Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, VLIK tapo antisovietinio pasipriešinimo organizacija, užmezgė ryšius su krašto rezistenciniu judėjimu, organizavo paramą nacių kalėjimuose kalintiems lietuviams

politiniams kaliniams, rūpinosi pabėgėlių reikalais, atgaivino Lietuvos Raudonojo Kryžiaus veiklą, bendradarbiavo su Lietuvių sąjunga, nustatė šių organizacijų veiklos kryptis ir kompetenciją. VLIK konsulinis agentas Vokietijoje, Viurtemberge (vok. *Württemberg*) Lietuvos piliečiams išduodavo Lietuvos Respublikos užsienio pasus.

VLIK rengė ir platino pareiškimus, peticijas, memorandumus sovietinės okupacijos, žmogaus teisių pažeidimų, bažnyčios ir tikinčiųjų padėties Lietuvoje bei kitose Baltijos valstybėse klausimais. Rengė Lietuvos istorijai reikšmingų datų minėjimus, prisidėjo organizuojant antisovietines akcijas („Taikos kruizą“, „Baltijos žygį“), buvo vienas iš Baltijos šalių tribunolo Kopenhagoje iniciatorių. Rinko ir platino informaciją apie lietuvių politinius kalinius, disidentus, pabėgėlius iš okupuotos Lietuvos, teikė jiems materialinę ir moralinę pagalbą.

Komitetas prisidėjo organizuojant laidų lietuvių kalba transliavimą per radijo stotis „Amerikos balsas“ ir „Laisvosios Europos radijas“, bendradarbiavo su įvairių radijo stočių lietuviškoms redakcijomis. Organizavo ir koordinavo lietuviškų radijo programų rengimą ir transliavimą per radijo stotis Vatikane, Romoje, Madride (Ispanijoje), Maniloje (Filipinuose).



Namas Parodos gatvėje Nr. 21 Kaune, kuriame 1943 m. lapkričio 25 d. buvo įkurtas VLIK

Generolo Jono Žemaičio-Vytauto atminimo įamžinimas

Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkė Paulė Kuzmickienė lapkričio 24 d. kreipėsi į krašto apsaugos ministrą dėl Lietuvos Respublikos Prezidento, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos prezidiumo pirmininko Jono Žemaičio-Vytauto apdovanojimo po mirties Vytauto Didžiojo ordinu su aukso grandine. Politikė taip pat kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės merą Valdą Benkuską ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją dėl J. Žemaičio-Vytauto atminimo įamžinimo, siūlydama įrengti kenotafą J. Žemaičiui-Vytautui Antakalnio kapinėse ir sutvarkyti esamą paminklą bei aikštę prie Krašto apsaugos ministerijos.

Pasak Seimo narės, būtent J. Žemaičiui-

Vytautui sėkmingai pavyko sovietų okupacijos metais suvienyti partizanus, sujungti pogrindyje veikusius laisvės kovotojus. Šias iniciatyvas ir jo asmeninius nuopelnus įvertino Lietuvos partizanų vadai, išrinkę jį Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio (LLKS) Tarybos prezidiumo pirmininku, taip pat ir atkurta Lietuvos valstybė, pripažinusi jį kovojančios Lietuvos kariniu ir politiniu vadovu. P. Kuzmickienė pabrėžia, kad dar 2009 m. kovo 11 d. valstybė jį pripažino ketvirtuoju Lietuvos Prezidentu.

Parlamentarė pabrėžė, kad būtina pasirūpinti ir tinkamu J. Žemaičio-Vytauto atminimo įamžinimu. Partizanų generolo kapo neturime, nes 1954 m. birželio mėnesį uždaramė teisme J. Žemaitis-Vytautas buvo

nuteistas mirties bausme ir lapkričio 26 d. sušaudytas Maskvoje, Butyrkų kalėjime. Jo kūnas sudegintas, o pelenai suberti į bendrą sovietų režimo aukų kapą. Vis dėlto atėjo laikas Valstybės vadovų panteone, Vilniuje, Antakalnio kapinėse, įrengti kenotafą Prezidentui. „Čia kiekvienas Lietuvos žmogus galėtų ateiti ir išreikšti jam pagarbą. Toks pagarbos ir atminimo ženklas numatytas ir Seimo nutarime „Dėl XX amžiaus Lietuvos laisvės kovų tyrimų ir jų sklaidos, šių kovų įamžinimo programos patvirtinimo“, – akcentavo Seimo narė.

2024 m. bus minimos Lietuvos Prezidento, LLKS Tarybos prezidiumo pirmininko J. Žemaičio-Vytauto 115-osios gimimo ir 70-osios mirties metinės.



Jonas Žemaitis-Vytautas. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos galerija

NENIEKINKIME SAVO VALSTYBĖS ISTORIJOS

„Mokslo Lietuvos“ pastaba: Lietuvos Respublikos Seimas, sudarydamas atmintinų datų sąrašą, neturėtų pataikauti valstybės istorijos rusifikatorių ir polonizatorių platinamoms klastotėms. **Karalius Gediminas niekada savęs nevadino kunigaikščiu. Jo valdymo laikais Europos žemėlapyje nebuvo tokios valstybės, kaip „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė“.** Tuometinė Lenkija buvo daug mažesnė už Lietuvos karalystę. Vytautui Didžiajam Romos popiežius skyrė

karaliaus karūną. Tas faktas, kad, gabenant ją į Lietuvą, karūną gabenusi mūsų valstybės atstovų grupė Lenkijos žemėse buvo užpulta ir apiplėšta, nereiškia, kad galima šios karūnos nepripažinti: pavogtas daiktas niekada netampa teisėta vagies nuosavybe. Apie Lietuvos, kaip kunigaikštystės, statusą galima kalbėti tik Vytauto įpėdinių laikais. Mūsų valstybės istorijos menkinimas prasidėjo daug vėliau, kai Lietuva pripažino susijungimą su Lenkija XV–XVI a.

Be to, tenka priminti, kad net XX a. Lenkija liko valstybe, nepripažinusia Vasario 16-osios Akto ir Vilniaus, kaip Lietuvos sostinės, statuso. Atvirai agresyvi antilietuviška politika, kurią tuometinė Lenkija, sulaužiusi Suvalkų sutartį, vykdė nuo Lietuvos atplėštame Vilniaus krašte iki 1940-ųjų, yra gėdingas Lenkijos istorijos puslapis. Niekas nesuruošia dėl to kaltinti dabartinės Lenkijos, tačiau ir nesuteikia jai jokių teisių į Rytų Lietuvos kraštą. Todėl ir bandymai kėsintis į dabar-

tinės Lietuvos raidyną yra nepriimtini. Lietuva jokių pretenzijų lenkų kalbos abėcėlei nereiškia. Dabartinėje Lenkijos teritorijoje gyvenantys lietuviai nėra emigrantai. Jie iš niekur neatsikraustė į Lenkiją. Jie gyvena lietuvių etnografinėse žemėse.

Tačiau kai kurie Lietuvos valdžios struktūrų pareigūnai akivaizdžiai vengia vartoti sąvoką „valstybė“. Sovietmečio pavyzdžiu jie dažniausiai rašo „šalis, kraštas“ ir pan.

Žinomas belgų rašytojas Lietuvoje atranda savo lietuviškas šaknis: „Senelis Biržų niekada nepamiršo“



Arminas Šileikis

Lietuvoje viešėjo belgų rašytojas Jeanas Philippe Toussaint. Kol Lietuvos skaitytojai atranda jo kūrybą, išverstą į lietuvių kalbą, autorius gilina ryšius su senelio gimtine. Vilniaus senamiesčio gatvėmis belgų rašytojas J. P. Toussaint vaikšto antrą kartą gyvenime. Pirmą kartą čia lankėsi jaunystėje – 1988-aisiais. Tada jis kartu su mama Danute ir kitais šeimos nariais viešėjo senelio – Juozo Lanskoronskio – tėvynėje.

„Prieš žlungant Sovietų Sąjungai, turistai jau galėjo vykti į Lietuvą. Tada mama

organizavo kelionę į Lietuvą visai šeimai, broliui Jeanui Pierrui Lanskoronskiui, iš viso dešimčiai žmonių. Lietuvoje buvome dvi savaites – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, mama susitiko su giminėmis, kurių nepažinojo“, – prisimena rašytojas.

Rašytojo senelis tarpukariu buvo pulkininku, dirbo karo atašė Lietuvos ambasadoje Paryžiuje. Prasidėjęs Antrajam pasauliniam karui, persikėlė į Belgiją. Ten sukūrė šeimą ir gyveno iki mirties. „Kai pirmą kartą viešėjome Lietuvoje, aplankėme ir senelio tėviškę – Biržus. Ten radome šeimos narių, tokiu pačiu kaip senelio – Juozo Lanskoronskio – vardu. Buvo keista. Senelis Biržų niekada nepamiršo, kai su žmona įsigijo namą Prancūzijos Rivjeroje, pavadino tuos namus Biržais“, – pasakoja J. P. Toussaint.

Į lietuvių kalbą išversti trys rašytojo romanai, du iš jų – „Mylėtis“ ir „Pabėgti“, vienos knygos veiksmai vyksta Japonijoje, o kitos – Kinijoje. „Mano knygos išverstos į japonų ir kinų kalbas. Japonijoje jos sulaukė didžiulio pasisekimo. Sulaukiau kvietimo apsilankyti ir gyvenau Kiote keturis mėnesius. Tai – neįkainojama patirtis. Norejau



Rašytojas Jeanas Philippe Toussaint

parašyti apie Japoniją, tą ir padariau knygoje „Mylėtis“. O antroji knyga „Pabėgti“ – apie Kiniją. Visos mano knygos išverstos į kinų kalbą. Išleidęs šias knygas, tęsiau ciklą ir parašiau dar dvi“, – teigia belgų rašytojas.

Rugsėjį išleistas naujas J. P. Toussaint romanas „Šachmatų lenta“. Jame – 64 skyriai, tiek, kiek šachmatų lentoje kvadratai, o vienas personažų – Žirgas – veda per visą romaną ir viename skyrių susitinka su rašy-

tojo šeima. „Žvelgiu mamos žvilgsniu. Kalbu apie jos šeimą – Lanskoronskius, pasakoju apie susitikimus su lietuvių bendruomene Paryžiuje ir ieškau būdo, kaip viską papasakoti Nabokovo maniera – truputį šmaikščiai, ironiškai, bet šiltai. Labai džiaugiuosi, kad vertėjas Vytautas Bikulčius, išvertęs tris mano knygas į lietuvių kalbą, leidiniui „Literatūra ir menas“ išvertė būtent šį knygos skyrių. Tikiuosi, ateityje bus išversta ir visa knyga“, – viliasi J. P. Toussaint.

Viešėdamas Lietuvoje, rašytojas susitiko su skaitytojais Vilniuje ir Klaipėdos literatūros festivalyje „Inkultūracija“. Sako, kad šios jo kelionės labai laukė ir mama. „Būdamas čia, daug galvojau apie senelį, dar daugiau – apie mamą. Jai visada sakiau, kad mano knygos „Mylėtis“ ir „Pabėgti“ išverstos į lietuvių kalbą. Rodžiau jai, kur užrašyta šeimos pavardė Lanskoronskis, ji buvo laiminga tai matydama. <...> Tačiau mano kelionės nesulaukė, mirė prieš 3 mėnesius“, – dalijasi jis. Po viešnagės Lietuvoje rašytojas tęs kelionę po Prancūziją, kurioje šiuo metu pristato naują savo knygą. *Šaltinis: LRT TV naujienų tarnyba*

Seimas patvirtino Lietuvai svarbių įvykių ir asmenybių sukaktis, kurias minėsime 2025 metais

1325 m. įvyko „Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino“ sąjunga su Lenkijos karaliumi Vladislovu I Lokietka. 2025 m. bus minimas šio įvykio 700-asis jubiliejus; apie 1525 m. gimė literatas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sekretorius ir Livonijos lauko raštininkas Venclovas Agripa; lietuvių vertėjas, giesmių eiliuotojas Baltramiejus Vilentas. 2025 m. bus minimos jų 500-osios gimimo metinės;

1675 m. gimė Mažosios Lietuvos filosofas, filologas, tautosakininkas, giesmių eiliuotojas, vertėjas, evangelikų liuteronų kunigas Pilypas Ruigys. 2025 m. bus minimos jo 350-osios gimimo metinės;

1845 m. gimė lietuvių rašytoja Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė (Žemaitė). 2025 m. bus minimos jos 180-osios gimimo metinės;

1850 m. gimė verslininkas, filantropas Juozapas Montvila. 2025 m. bus minimos jo 175-osios gimimo metinės;

1875 m. gimė Mažosios Lietuvos spaudos darbuotoja, bibliografė Morta Zauniūtė; gydytojas oftalmologas, pedagogas Petras Avizonis; rašytojas, spaudos darbuotojas, tautinio judėjimo dalyvis Povilas Višinskis; scenografas,

grafikas, tapytojas, knygų iliustruotojas Mstislavas Dobužinskis. 2025 m. bus minimos jų 150-osios gimimo metinės;

1885 m. gimė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, antrasis Lietuvos Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis; dvasininkas, politikas, prisidėjęs prie 1919–1939 m. Žemės reformos įstatymo parengimo ir, būdamas keturių vyriausybės žemės ūkio ministru, jį vykdęs, Mykolas Krupavičius. 2025 m. bus minimos jų 140-osios gimimo metinės;

1900 m. gimė pulkininkas leitenantas, Lietuvos kariuomenės Karo topografijos skyriaus Kartografijos dalies viršininkas Juozas Andrius; literatūros tyrinėtojas, lituanistas, pedagogas Juozas Tarvydas; Lietuvos aklių organizuotos veiklos pradininkas, lietuviškosios Brailio abėcėlės sudarytojas Pranas Daunys. 2025 m. bus minimos jų 125-osios gimimo metinės;

1900 m. išleistas Antano Macijausko lietuviškas žemėlapis „Žemėlapis lietuviškai latviško krašto“. 2025 m. sukaks 125 metai nuo šio įvykio;

1905 m. gimė kunigas, pamokslininkas, Štuthofio kalnys Alfonsas Lipniūnas; Lietu-

vos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos signataras Leonardas Grigonis-Užpalis. 2025 m. bus minimos jų 120-osios gimimo metinės;

1905 m. dirbo Didysis Vilniaus Seimas. 2025 m. bus minima šio įvykio 120-oji sukaktis;

1920 m. gimė Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos signataras Aleksandras Grybinas-Faustas; partizaninio judėjimo dalyvis Viktoras Vitkauskas-Saidokas. 2025 m. bus minimos jų 105-osios gimimo metinės;

1925 m. gimė Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos signataras Petras Bartkus-Žadgaila; partizaninio judėjimo dalyviai Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, Viktoras Šniuolis-Vytvytis, Bronislovas Juospaitis-Direktorius, Mykolas Kazanas-Mutka, Juozas Jakavonis-Tigras, ryšininkė Izabelė Vilimaitė-Stirna, ryšininkė, disidentė, Lietuvos laisvės lygos narė Elena Terleckienė; kunigas, disidentas, Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys, pagrindinio leidinio „Lietuvos katalikų bažnyčios kronika“ bendradarbis Leonas Kalinauskas; kalbininkas, baltistas, dialektologas,

akademikas Zigmantas Zinkevičius; Aukščiausiosios Tarybos deputatas, Lietuvos katalikų dvasininkas, disidentas, vienas iš Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto įkūrėjų Alfonsas Svarinskas; dailininkas vitražistas Kazys Morkūnas; lietuvių bibliografas, knygotyrimininkas Vladas Žukas; dailininkas, tapytojas, skulptorius Jonas Švažas; kompozitorius, populiarių lietuviškų dainų autorius Benjaminas Gorbulskauskas; išeivijos avangardinio kino režisierius, rašytojas Adolfas Mekas; gydytojas, Akmenų muziejaus įkūrėjas Vaclovas Intas. 2025 m. bus minimos jų 100-osios gimimo metinės;

1925 m. Lietuvoje buvo priimtas pirmasis Akcinių bendrovių įstatymas, įsteigta Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Birutės draugija, Vilniuje įkurtas Žydų mokslo institutas, tapęs jidiš kultūros ir mokslinių tyrimų centru. 2025 m. sukaks 100 metų nuo šių įvykių;

1945 m. įvyko Kalniškės mūšis, laikomas vienu didžiausių Lietuvos partizanų mūšių su sovietų kariuomene. 2025 m. minėsime 80 metų nuo šio įvykio. *Parengė Seimo Informacijos ir komunikacijos departamento Spaudos biuro vyriausioji specialistė Saulė Eglė Trembo*

NAUJOS KNYGOS

Ernestas Kuckailis. 2023. 100 pirmųjų karo dienų. Vox Altera, 176 p.

Lietuvos kariuomenės dienos išvakarėse, lapkričio 22 d. Seimo lankytojų centre įvyko Ernesto Kuckailio knygos „100 pirmųjų karo dienų“ sutiktuvės. Knygos autorius teigė: „Pasaulis pamatė naująjį Rusijos veidą ir nauja, neseniai užgimusi sąvoka „rusofašizmas“ tam apibūdinti visiškai tinka. Tuo

metu „orkais“ vadinti okupantų kariai, vykde karo nusikaltimus, buvo įtikėję, kad nesulauks teisingumo ir niekada nebus nubausti. Pramogavo, šaudydami į „judančius taikinius“ – vyrą, dviračiu vežantį namo kažkur gautus produktus, pravažiuojantį automobilį su civiliais. Kodėl taip? Tą patį klausimą užduodavau, kai surasdavome ir atkasdavome pokariu nužudytų Laisvės kovotojų palaikus.

Su smurto žymėmis, išniekintus, surištus, suakmenintus ir kojomis, sudaužytomis akmenimis kaukolėmis. Dar kartą tik galiu patvirtinti – niekas nepasikeitė. XXI amžiuje gyvenančiam europiečiui, **kuris nežino mūsų istorijos, tai gali atrodyti tolima ir pernelyg šiuurpu, kad būtų tiesa.**

Renginį globojęs Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas

Laurynas Kasčiūnas akcentavo, kad „parama Ukrainai yra egzistenciškai svarbi ir Lietuvai. Europos šalių valstybės, įskaitant ir Lietuvą, negali pavargti šioje kovoje ir privalo tęsti paramą kovojančiai Ukrainai, nes kitu atveju karas gali pasibelsti ir į mūsų duris. Todėl tokių knygų leidyba yra svarbi, primenanti mums vykdomus žiaurumus visai netoliese. Tai taip pat išlieka dokumentuota istorijos dalimi.“ ■

RENGINIAI

Susitikimas su Vitoliu Enriku Vengriu

Lapkričio 28 d. Kaune, Prezidento Valdo Adamkaus bibliotekoje-muziejuje įvyko susitikimas su išeivijos mokslininku ir visuomenininku Vitoliu Enriku Vengriu. Kalbėta apie jo atvykimą į JAV Šaltojo karo metais, įsikūrimą ir adaptacijos patirtį, dalyvavimą „Santaros-Šviesos“ organizacijos veikloje, grafikos ir ekslibrisų kolekcionavimą, sudarytas ir Čikagoje išleistas ekslibrisų knygas. Dr. Raimundas Kaminskas XXVII knygos mėgėjų draugijos vardu Vitoliui E. Vengriui įteikė tarptautinio ekslibrisų konkurso leidinį „Istorinės atminties vardai“.

Vitolis Enrikas Vengris – veterinarijos

gydytojas, mikrobiologas, virusologas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. 1966 m. baigė Lietuvos veterinarijos akademiją ir dirbo veterinarijos gydytoju Jonavoje. 1968 m. su motina išvyko gyventi į JAV pas tėvą dr. J. Vengrį. 1971 m. baigė Ajovos valstybinį universitetą (angl. *Iowa State University, Ames*). 1973–1976 m. dirbo J. Hopkinso universiteto (angl. *Johns Hopkins University*) Onkologijos centre Baltimorėje, 1982–1984 m. – Nacionaliniame vėžio tyrimų institute Bethesdae (*State of Maryland*), 1976–1982 m. ir nuo 1984 m. – Maisto ir vaistų departamento Vašingtone skyriaus vedėjas. Paskelbė



Dr. Raimundas Kaminskas V. E. Vengriui įteikia leidinį „Istorinės atminties vardai“

daugiau kaip 30 mokslinių straipsnių.

Vitolis E. Vengris sukaupe didelę smulkiosios grafikos ir ekslibrisų kolekciją, apie juos rašė JAV ir Europos spaudoje, rengė parodas. Aktyviai dalyvavo JAV lietuvių bendruomenės veikloje: 1978–1982 m. ir 1988–1991 m. buvo Vašingtono apylinkės valdybos narys, 1992–2000 m. – Krašto valdybos vicepirmininkas mokslui. Buvo „Santaros-Šviesos“ federacijos pirmininkas, Lietuvių enciklopedijos, „Metmenų“, „Draugo“, „Pasaulio lietuvių“ bendradarbis. Parengta pagal VDU Išeivijos instituto informaciją ■

Vilniaus universiteto profesorių emeritų klubas – Trakuose

Prof. A. F. Orliukas ir prof. V. B. Pšibilskis

Vilniaus universiteto (VU) profesorių emeritų klubas (PEK) 2022 m. lapkričio 24 d. surengė pažintinę išvyką į Keturiasdešimt totorių kaimą, kuriame nuo seno gyvena Lietuvos totorių tautinė mažuma. Pažintis su netoli nuo Vilniaus įsikūrusios bendruomenės praeitimi, tradicijomis ir gyvenimo būdu pranoko lūkesčius, todėl klubo valdyba, rengdama 2023 m. veiklos planą, tarp kitų renginių, pasiūlė aplankyti kitą tuo pačiu metu Lietuvoje apsigyvenusią tautinę mažumą – karaimus.



VU profesorių emeritų klubo narių išvykos į Trakų apylinkes dalyviai

Daugumai klubo narių pritarus siūlomai išvykai į Trakus, numatytieji jos organizatoriai – buvęs VU PEK prezidentas prof. V. B. Pšibilskis ir viceprezidentas prof. A. F. Orliukas – apsilankė Tautinių mažumų departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Čia vyko departamento buvusios generalinės direktorės (1989–1994), diplomatės, rašytojos, vertėjos, karaimų istorijos Lietuvoje tyrinėtojos, visuomenės veikėjos dr. Halinos Kobeckaitės naujausios knygos „Prie Lietuvos tautinės politikos ištakų 1988–1994“ (2022) sutiktuvės. Šaltiniai: www.trakų-žemė.lt, Voruta ■

PARODOS

Akvarelių paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje

Janina Valančiūtė

Gruodžio 13 d., 15 val. Lietuvos medicinos bibliotekoje (Kaštonų g. 7, Vilnius) atidaroma Vijos Tarabildienės akvarelių paroda „Prisilietimai“.

Valerija Vija Tarabildienė 1967 m. baigė studijas Vilniaus dailės institute (dabar – Vilniaus dailės akademija). Įgijo tapytojos monumentalistės specialybę. Nuo 1968 m. dalyvauja parodose Lietuvoje ir užsienio šalyse. 1973–1989 m. sukūrė daugiau kaip 20 sieninės tapybos ir freskos darbų architektūroje. Nuo 1980 m. – Lietuvos dailininkų sąjungos narė. 2007 m. jai suteiktas meno kūrėjo statusas. V. Tarabildienė – tarptautinių tapybos plenerų ir labdaros aukcionų dalyvė, dirbanti ir molbertinės tapybos, akvarelės, grafikos technika. Surengė 36 personalines parodas.



Dailininkė V. Tarabildienė

Tarp svarbiausių autorės įvertinimų – diplomai ir LDS prizas Tarptautinėje Baltijos akvarelės trienalėje (Ryga, 2001), trečioji Teofilio Petraičio premija Vilniaus dailės muziejaus ir Čiurlionio galerijos (Čikaga) konkurse „Lietuvos kelias“ (2005), Sidabrinis garbės ženklas 7-ojoje Pasaulio žemaičių parodoje „Saulės mūšio metai“ (2016). Kūrėjos darbai yra įsigiję Lietuvos dailės muziejus, Žemaičių dailės muziejus, Vilniaus dailės akademijos muziejus, Paryžiaus nacionalinio universiteto biblioteka ir privatūs kolekcininkai JAV, Vokietijoje, Lenkijoje, Italijoje, Norvegijoje, Švedijoje, PAR, Kanadoje.

„Prisilietimai“ – 37-oji V. Tarabildienės personalinė paroda. „Ankstesnėse parodose dažniausiai rodydavau darbus, susijusius su atmintimi bei mūsų baltiškąja savastimi. Norėdama pabėgti nuo socrealizmo, pasukau



Akvarelė „Juditos laiškas Vilniui“

■ Nukelta į 11 p.

MIGRACIJOS ISTORIJA



Živilė Stadalytė

Lietuvos nacionalinis muziejus Istorijų namuose (Vilniuje, T. Kosciuškos g. 3) lapkričio 22 d. atidarė Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus globojamą parodą „Pasaulio dydžio Lietuva“. Siekiama atskleisti mūsų migracijos istoriją ir išsamiau apžvelgti šią nevienareikšmės diskusijas sukeliančią temą. Tai pirmoji paroda, skirta Lietuvos migracijos procesams nuo XIX a. vidurio iki šių dienų. Jos lankytojai keliauja per skirtingus amžius ir žemynus kartu su išvykusiais iš Lietuvos bei į ją atvykusiais, kad geriau suprastų tuos, kurie palieka savo šalį ir įsikuria svetur.

Išgyvenęs asmeninę emigracijos istoriją, Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus atkreipia dėmesį, kad sunkiausia anuomet buvo nežinia, ar pavyks vėl pamatyti savo šalį, o stiprinanti ir vienijanti moralinė jėga buvo tautiečio petys, žodis, išgirstas gimtąja kalba, ar lietuviškas leidinys: „Nuoširdžiai linkiu, kad tai išsaugotų ir naujosios emigracijos bangos. Galime neabejoti – visada bus žmonių, ieškančių svetur laimės, sotesnio kėsnio, geresnio gyvenimo. Ir tai – neatimama jų teisė: keisti gyvenamąją vietą, tarnybą, kaimynus. Tačiau niekada niekam nebus galimybės kuo nors pakeisti ryšio su Lietuva. Neužmirškite ir nenuvertinkite to fakto, kad Jūsų istorinės ir kultūrinės šaknys – Vilniuje ir Kaune, Šeduvoje ir Šiauliuose, įvairiuose Lietuvos miestuose, miesteliuose ir kaimuose.“

Pradėjome kaip nelegalūs migrantai

Migracijos istorijos pasakojimas šioje parodoje pradamas nuo XIX a. vidurio, kurį galima laikyti masinės migracijos Lietuvoje pradžia. Lietuva tuomet priklausė carinės Rusijos imperijai, pramonė vystėsi lėtai, žmonėms trūko žemės ir darbo, vyravo nepritekliai. Ypač sunku būdavo nederliaus ir bado metais. „Tai skatino žmones ryžtis ilgai ir pavojingai kelionei, kuri dažniausiai būdavo nelegali. Rusijos ir Vokietijos sieną geresnio gyvenimo ieškantys lietuviai kirsdavo kontrabandininkų išbandytais keliais, lydimi vedlių, kuriems už paslaugą turėdavo atiduoti nemažą savo santaupų dalį. Dėl epidemijų prevencijos Vokietijoje jų laukdavo specialios sanitarinės stotys, bet po šio etapo jau atsiverdavo daugiau galimybių – iš didžiųjų Europos uostamiesčių į Ameriką kursuojantys laivai“, – pasakoja muziejaus istorikė, parodos kuratorė dr. Giedrė Milerytė-Japertienė.

Skaičiuojama, kad iki Pirmojo pasaulinio karo vien į JAV galėjo išvykti apie 600 tūkst. gyventojų iš Lietuvos. Tarpukariu iš besikuriančios valstybės ieškoti galimybių išvyko per 100 tūkst. Trečiąją migracijos bangą sukėlė Antrasis pasaulinis karas, kai žmonės bėgo nuo represijų. Per 5–6 dešimtmečius šalis neteko beveik milijono gyventojų. Po 1990 m. iš Lietuvos emigravo apie 700 tūkst. gyventojų, o nuo 2018 m. pastebima vis didesnė imigracija ir mažėjantis emigrantų skaičius.

Lietuviai pasaulyje

Parodos autorių parinktos istorijos ir pri-

statomos asmenybės lankytojams padės įsitiškinti, kad migracija yra natūralus istorinis procesas, turintis ir negatyvių, ir pozityvių pusių. Viena iš parodos kuratorių Milda Varnauskaitė teigia, kad migracijos procesas veikia ne tik patį migruojantį žmogų, bet ir jo aplinką – šeimą, tautą, valstybes, iš kurių išvykstama ir į kurias atvykstama: „Tam tikra prasme jis daro įtaką pasaulio istorijai. Migruodami žmonės perneša idėjas, požiūri, materialinius dalykus, kultūrinę patirtį ir žinias. Kaupdami skirtingų šalių ir kultūrų žinias, jie neretai tampa pokyčių iniciatoriais, atradėjais ir kūrėjais.“

Paroda primena asmenis, veikusius už Lietuvos ribų ir turėjusius didžiulę įtaką pasaulyje. Lankytojus nustebins faktas, kad garsią vyriškų drabužių kompaniją „Burton“ įkūrė žydų kilmės imigrantas iš Lietuvos Mošė Davidas Osinskis, kad Antano Kazimiero Žemaičio (tapusio Tony Zemaitis) kurtomis gitaromis grojo tokios roko žvaigždės, kaip Erikas Klaptonas ir Džimi Hendriksas, o už šiuolaikinį greitąjį neštumo testą turime būti dėkingi lietuvių kilmės mokslininkei dr. Judith Vaitukaitis. Už Atlanto gyvenantys lietuviai kultūriniais pasiekimais kartais pralenkdavo pasilikusius gyventi Lietuvoje, kuriems teko kentėti carinės Rusijos suvaržymus, tačiau apie juos kalbame daug rečiau.

„Įprasta pirmuoju periodiniu leidiniu laikyti „Aušrą“, bet ketveriais metais anksčiau Amerikoje išleistas pirmasis lietuviškas laikraštis „Gazeta lietuviska“. 1889 m. gruodį Amerikoje – net dešimtmečiu anksčiau nei „Amerika pirtyje“ Palangoje – buvo suvaidinta komedija „Be sumenės“. Jungtinėse Amerikos Valstijose iki Pirmojo pasaulinio karo pabaigos buvo leista 175 skirtingų pavadinimų periodinė spauda“, – primena G. Milerytė-Japertienė ir priduria, kad „tai nėra kurių nors nuopelnų neigimas kitų sąskaita. Priešingai – žinojimas apie jų pasiekimus yra būtinas, nes plečia Lietuvos istorijos sampratą lietuvių pasiekimais ir išradimais išsivijoje“.

Pasaulis Lietuvoje

Paroda rodo, kad tapti globalaus pasaulio dalimi padeda ir pas mus atvykstantys žmonės. „Labai svarbu matyti ne tik save pasaulyje, bet ir priimti pasaulį savyje. Žinant, kiek svetur gyvenančių žmonių laiko save lietuviais ir kiek atvykusių į Lietuvą užsieniečių čia rado namus, galima sakyti, kad Lietuva jau seniai išaugo iki pasaulinio dydžio. Tik nuo mūsų pačių gebėjimo išsiklausyti į kiekvieno individualią istoriją priklausys, kiek tokia Lietuva bus stipri ir auginanti“, – teigia M. Varnauskaitė.

Nors parodoje daugiausia dėmesio skiriama istorinei migracijai, stengiasi atspindėti ir dabar vykstančius procesus – pabėgėlių krizę Europoje ir Lietuvoje, karo pabėgėlių iš Ukrainos gyvenimą. „Nuosekliai pažvelgus į mūsų migracijos istoriją, tampa akivaizdu, kad per kelis amžius išgyvenome visą migracijos priežasčių ir patirčių amplitudę: gelbėjantis nuo bado, teko tapti nelegaliais migrantais iš carinės Rusijos, vėliau bėgome nuo karo, gyvenome pabėgėlių stovyklose, buvome tremiami, migravome ieškodami ir rasdami geresnį gyvenimą, o dabar tampame migrantus ir pabėgėlius priimančia valstybe. Tai kelia iššūkių, tačiau būtent istorinės patirties reflektavimas gali padėti surasti sprendimus ir sutarimą“, – sako R. Kačkutė.

Parodą aktualizuoja renginių ciklas, ekskursijos ir edukaciniai užsiėmimai moksleiviams. Ši paroda yra Vilniaus 700 metų jubiliejaus programos dalis. *Autorė yra Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė.*



Pagrindinės pastarųjų šimtmečių migracijos bangos.

A. Bėkštos nuotr.

KELIAIS SAKINIAIS

Lietuvos mokslo taryba kviečia dalyvauti programoje „Informacinės technologijos mokslo ir žinių visuomenės plėtrai“. Pradžią – 2024 m., pabaigą – 2028 m. Žr. 2023-11-13 projektą.

Antanas Baranauskas. 121-osios mirties metinės. XIX a. vidurio lietuvių romantizmo poetas, katalikų dvasininkas, Seinų vyskupas, kalbininkas, matematikas, Biblijos vertėjas gimė 1835 m. sausio 17 d. Anykščiuose, mirė 1902 m. lapkričio 26 d. Seinuose. Palaidotas Seinų Švč. Mergelės Marijos bazilikoje.

Vinco Kudirkos muziejaus 25-asis gimtadienis. Paminėti šią sukaktį muziejus kviečia gruodžio 13 d., 15 val. Renginio dalyvių laukia istoriko dr. Algimanto Kasparavičiaus

paskaita apie Vinco Kudirkos gyvenimą, reikšmę ir vietą Lietuvos istorijoje. Renginyje koncertuos Lietuvos muzikos ir teatro akademijos studentė kanklininkė Ūla Paliokaitė.

Margarethe von Trotta pernai Europos kino akademijos apdovanota už gyvenimo kūrybinį indėlį į Europos kiną. Ir tikrai ne veltui: mažai kas žino, kad 1981 m. ji tapo pirmąją moterimi režisierė, gavusia Venecijos kino festivalio „Auksinį liūtą“ už filmą „Švininiai laikai“. Šiemet Berlyno kino festivalyje įvyko naujausio jos filmo „Ingeborg Bachmann – kelionė į dykumą“ premjera. Režisierė vėl grįžta prie stiprių ir kūrybingų moterų portretų. Filmą „Ingeborg Bachmann – kelionė į dykumą“ kino teatruose – nuo gruodžio 8 d.

Akvarelių paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje

■ Atkelta iš 10 p.

link atminties temos, kuri vienaip ar kitaip jaučiama daugelyje mano darbų. Estetinio poveikio krūvis mano darbuose tenka spalvai ir linijai. Savo kompozicijose dažnai naudoju baltų pasaulio modelio struktūrą bei simbolius, nes mūsų sąmonėje glūdi archetipinių ženklų prasmų klodai.

Atmintis – tai toks žmogaus egzistencijos šiame pasaulyje fenomenas, be kurio būtume lyg klaidžiojančios žaltvykslės. Atmintis mus moko gyventi ir kuria istoriją. Šiais Jubiliejiniais Vilniaus metais negalėjau pamiršti ir šios temos, nes Vilniaus motyvai niekada nebuvo man svetimi. Ekspozicijoje ankstesniais metais sukurtus du diptikus.

Tai „Juditos laiškas Vilniui“ ir kitas kūrinys, skirtas Barborai Radvilaitei bei Žygimantui Augustui. Pristatau paskutiniųjų metų akvarelinį diptiką „Vilnietiški prisilietimai“. Nedidelėje erdvėje norėjosi parodyti ir kitus savo kūrybos aspektus, todėl paroda įvairi, kitokia nei visada. Šiais neramiais laikais, kai iš visų pusių esame bombarduojami baisiais, skaudžiais vaizdais ir žiniomis iš karų bei gamtos kataklizmų, man nesinori tapyti socialinėmis temomis. Manau, kad labiau paveikios yra kitos šiuolaikinės medijos – fotografija, video, televizija, kinas“, – mintimis dalijasi parodos autorė.

Paroda veiks iki 2024 m. sausio 9 d.



„Mokslo Lietuvos“ prenumerata

„Mokslo Lietuva“ yra akademinės bendruomenės laikraštis, leidžiamas nuo 1989 m. vasaros. Laikraščio leidėjas – Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS). Nuo 2022 m. sausio „Mokslo Lietuva“ leidžiama tik elektroniniu variantu (PDF formatu), kuris siunčiamas į Jūsų nurodytą elektroninį paštą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Per metus išleidžiami 22 numeriai – po du numerius per mėnesį (išskyrus rugpjūtį). Leidinio metinė prenumerata – 20 eurų. Užsisakyti laikraštį galima nuo bet kurios dienos, nelaukiant einamųjų metų pabaigos. Sumokėję prenumeratos mokestį, nepamirškite pranešti redakcijai savo elektroninio pašto adresą, kuriuo pa-
geidaujate gauti laikraštį. Mūsų el. pašto

adresas: mokslolietuva@gmail.com

Prenumeratos mokestis pervedamas į laikraščio leidėjo – UAB „Mokslininkų laikraštis“ – sąskaitą. **Įmonės kodas – 123218653, atsiskaitomoji sąskaita – LT81 7300 0100 0242 3598, AB „Swedbank“.**

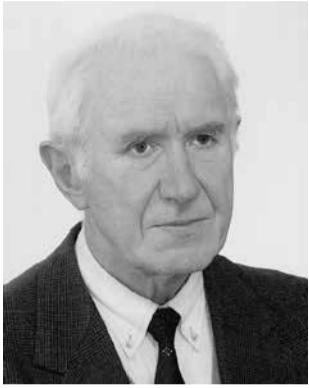
Nurodoma mokėjimo paskirtis – ML prenumerata. Į šią sąskaitą taip pat pervedamas mokėjimas už laikraščio paslaugas: skelbimus, reklamą, užsakomuosius straipsnius.

Finansinę paramą „Mokslo Lietuvai“ (metinę pajamų mokesčio dalį, aukas ir kt.) prašome pervedti Lietuvos mokslininkų sąjungai.

Įmonės kodas – 111959769, atsiskaitomoji sąskaita – LT70 7300 0100 0244 9695, AB „Swedbank“. Lietuvos mokslininkų sąjunga ■

PRO MEMORIA

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Eugenijus Petrovas 1936 04 26 – 2023 11 28



Eugenijus Petrovas gimė 1936 m. balandžio 26 d. Leningrade (dabar – Peterburgas, Rusija) tarnautojų Petro Petrovo (g. 1907 m., žuvo Antrajame pasauliniame kare, tiksli data nežinoma) ir Katerinos Lupanovos-Petrovos (1909–1995) šeimoje. 1942 m. rudenį šeima vokiečių buvo evakuota į Lietuvą.

1955 m. Eugenijus baigė Joniškėlio vidurinę mokyklą. 1960 m. baigęs Šiaulių pedagoginio instituto Fizikos fakultetą, įgijo gamybos pagrindų mokytojo specialybę.

1960–1963 m. E. Petrovas dirbo Šiaulių 5-ojoje vidurinėje mokykloje mokytoju, gamybinės dalies vedėju. 1963–1969 m. dirbo Vilniaus lengvosios pramonės technikumė dėstytoju, 1969–1973 m. – Lietuvos mokslų akademijos Fizikos ir matematikos institute vyresniuoju inžinieriumi, 1973–1979 m. – Vilniaus „Ventos“ gamybinio susivienijimo konstravimo biure vadovaujančiuoju inžinieriumi, 1979–1990 m. – Lietuvos mokslų akademijos Puslaidininkių fizikos instituto „Helikono“ bandomojoje gamykloje pirmos kategorijos inžinieriumi konstruktoriumi.

Prasidėjęs Atgimimui, E. Petrovas aktyviai įsitraukė į jo veiklą. Buvo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Puslaidininkių fizikos instituto iniciatyvinės grupės narys, Vilniaus miesto Sąjūdžio tarybos pirmininko pavaduotojas, Vilniaus miesto darbininkų ir tarnautojų draugijos „Labora“ tarybos pirmininko pavaduotojas, gilinosi į tautinių bendrijų ir tautinių mažumų problemas, ieškojo jų sprendimų. Rūpinosi lietuvių kalbos išsaugojimu, jos likimu.

1990 m. kovo 4 d. Vilniaus miesto Tauro

rinkiminėje apygardoje Nr. 12 E. Petrovas buvo išrinktas LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu. Rinkiminėje kovoje ėjęs su Sąjūdžio programa, jis įveikė promaskvietiškos LKP (TSKP) narį Vjačeslavą Dobyčiną. 1990 m. kovo 11 d. balsavo už Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimą.

Atgimimo metais pradėjęs gilintis į tautinių bendrijų ir tautinių mažumų problemas, E. Petrovas šią veiklą tęsė ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje, dirbdamas nuolatinėse Piliečių teisių ir tautybių reikalų, Biudžeto komisijose bei Rytų Lietuvos problemų laikinojoje komisijoje. E. Petrovas buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo narys, Komisijos Šalčininkų rajono, Ignalinos rajono Sniečkaus (dab. Višaginas) gyvenvietės savivaldybių tarybų, jų organizacijų ir pareigūnų antikonstitucinei veiklai iširti pirmininkas, Ignalinos atominės elektrinės perėmimo Lietuvos Respublikos jurisdikcijon darbo grupės narys, priklausė Jungtinei Sąjūdžio frakcijai.

Nuo 1991 m. gegužės 8 d. E. Petrovas priklausė Sąjūdžio centro frakcijai, buvo

vienas iš Lietuvos centro judėjimo steigimo iniciatorių, Centro sąjungos narys. 1993 m. dirbo Lietuvos valstybinės regioninių problemų komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo patarėju, 1994–1997 m. – Regioninių problemų ir tautinių mažumų departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vyriausiuoju specialistu, skyriaus vedėju. 1998 m. buvo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Rytų Lietuvos grupės vadovas.

E. Petrovas yra keleto išradimų autorius, paskelbęs mokslinių straipsnių kietojo kūno fizikos ir puslaidininkių prietaisų technologijos klausimais. Jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio išradėjo garbės vardas. Lietuvos valstybės atkūrimo dešimtmečio proga jis apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

Atsisveikiname su Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataru, nepaprastai atsakingu, jautriu ir šiltu žmogumi, išlaikiusiu ištikimybę Sąjūdžio dvasiai ir visas jėgas atidavusiu Lietuvos valstybės kūrimui bei stiprinimui.

Parengta pagal Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo pranešimą

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Saulius Pečeliūnas 1956 01 19 – 2023 12 02



Gruodžio 2 d., eidamas 68-uosius metus, po sunkios ligos mirė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, buvęs ilgametis Seimo narys Saulius Pečeliūnas.

S. Pečeliūnas gimė 1956 m. sausio 19 d. Druskininkuose. 1963–1974 m. mokėsi Vilniaus 23-iojoje vidurinėje mokykloje (dabar – Simono Daukanto gimnazija). 1974–1979 m. studijavo Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar – Vilniaus Gedimino technikos universitetas), įgijo inžinieriaus kelininko kvalifikaciją. 1979–1990 m. dirbo Miestų statybos projektavimo institute vyresniuoju inžinieriumi kelininku.

1980 m. įsitraukė į pagrindinę politinę veiklą, bendradarbiavo leidžiant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, kitus pagrindinės spaudos leidinius. 1988–1990 m. buvo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo narys. 1989 m. vasario 4 d. – Lietuvos demokratų partijos atkūrimo deklaracijos signataras, ilgametis partijos pirmininkas. 1990 m. kovo 4 d. Alytuje buvo išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą-Atkuriamąjį Seimą.

1990–1992 m. – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatas. 1990 m. kovo 11 d. balsavo už Lietuvos Respublikos Aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“. Nuo 1990 m. kovo 20 d. – nuolatinės Krašto apsaugos ir vidaus reikalų komisijos narys, komisijos pirmininkas, nuo 1990 m. spalio 13 d. – Politinių partijų ir visuomeninių organizacijų nuosavybės klausimų komisijos narys. 1991 m. balandžio 10 d. išrinktas Aukščiausiosios Tarybos trečiosios sesijos balsų skaičiavimo grupės nariu. Nuo 1991 m. rugsėjo 26 d. – Tarparlamentinės sąjungos Lietuvos grupės Jungtinės Sąjūdžio frakcijos narys. Nuo 1991 m. lapkričio 20 d. vadovavo darbo grupei, rengusiai Lietuvos Respublikos nacionalinio

saugumo koncepciją. Nuo 1991 m. lapkričio 28 d. – Krašto apsaugos ir vidaus reikalų komisijos narys, nuo 1991 m. gruodžio 11 d. – Aukščiausiosios Tarybos delegatas Šiaurės Atlanto Asamblėjos seminare. 1992 m. vasario 4 d. paskirtas Krašto apsaugos ir vidaus reikalų komisijos pirmininku. 1992 m. vasario 6 d. paskirtas į Lietuvos Respublikos valstybinę delegaciją deryboms su Rusijos Federacija dėl okupacinės kariuomenės išvedimo. Buvo Jungtinės Sąjūdžio frakcijos, vėliau – Sąjūdžio Santaros frakcijos narys.

1992–1996 m., 1996–2000 m., 2004–2008 m., 2008–2012 m. kadencijų Lietuvos Respublikos Seimo narys. Buvo Lietuvos

Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo komiteto pirmininko pavaduotojas, narys, Seimo demokratų frakcijos seniūnas, Operatyvinės veiklos parlamentinės kontrolės ir Etikos ir procedūrų komisijų narys. 2001–2004 m. dirbo Muitinės departamento prie Finansų ministerijos Muitinės veiklos organizavimo, vėliau – Pažeidimų prevencijos skyriuje vyriausiuoju inspektoriumi. Yra paskelbęs straipsnių politikos klausimais Lietuvos ir užsienio spaudoje. 2000 m. apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, 2005 m. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi.

Parengta pagal Seimo pranešimą.

UŽUOJAUTA

Mirus Dvasios mokytojui, muziejiniui ir visuomenininkui kun. Kazimierui SKUČUI (1934–2023), sunkių netekties valandą reiškiamame nuoširdžią užuojautą artimiesiems ir bendražygiams. Tegul Kazimiero pilietiškumo, patriotiškumo, tautiškumo ir dvasingumo idėjos bei darbai visada išlieka mūsų atmintyje. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos ir Lietuvos sąjūdžio vardu – dr. Raimundas Kaminskas



„MOKSLO
LIETUVOS“
PARTNERIAI:



Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Balezentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygtintas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169